

Polen de Geschiedenis

De Piaste	TOP	De republiek Polen
Kazimierz I, II, III en IV	P O L E N	Polen in WOII (deel I)
De Jagiellonen		Polen in WOII (Deel II)
Sigismund I , II en III		Dooi, lente en bevroering
Het verval		Tegenstellingen en conflicten
De Poolse Delingen		Volksdemocratie en stalinisme
Congres van Wenen		De jaren negentig
Een eeuw afhankelijkheid		Solidariteit en Lech Wałęsa
De Eerste Wereldoorlog		Toen Lech Wałęsa de trein miste
De strijd om de Poolse grenzen		Bevolking van Polen

De Piasten

De Piasten

Onder de in Polen gevestigde West-Slavische stammen namen op den duur de Polanen (van pole = veld) de leidende positie in.

Zij bewoonden de streken aan de Warta en hun voornaamste centra waren de burchtsteden van Gniezno en Poznan.

Van hun stamvorsten, die hun oorsprong van de legendarische Piast herleidden, is als eerste bekend Mieszko I (gest. 992). Tijdens zijn regering ving, op zijn instigatie, de kerstening van het volk aan, terwijl het Poolse Rijk aanzienlijk werd uitgebreid. Als stichter van de Poolse staat geldt zijn zoon en opvolger Boleslav I de Dappere (992 – 1025).

Dankzij zijn vriendschappelijke relatie met keizer Otto III bereikte hij, dat in Polen een aparte kerkelijke provincie werd gevestigd en kort voor zijn dood kreeg hij van de paus zelfs de koninklijke waardigheid.

De vele oorlogen die Boleslav met de buurlanden voerde, werden voor de jonge staat een al te zware belasting. Na zijn dood volgde al spoedig een periode van diep verval; eerst tegen het einde van de 11de eeuw telde Polen weer als een machtig rijk mee.

Ten tijde van Boleslav III (1102 – 1138) omvatte Polen het gebied tussen de Oostzee en de Karpaten en tussen de Oder en de Bug; het bleek evenwel niet krachtig genoeg om de toenemende politieke en culturele druk van Duitsland te weerstaan. Door zijn rijk onder zijn zoons te verdelen vergemakkelijkte Boleslav III onwillekeurig nog de Duitse penetratie.

De dynastieke verbroekeling van Polen, die vooral in Silezië en Mazowsze flink doorgezet heeft, had o.a. tot gevolg dat uitgestrekte gebieden aan de Oder en de Oostzee onder het oppergezag van de Duitse koningen en keizers raakten en voor Polen verloren gingen.

Inmiddels vond in Poolse vorstendommen een intensieve Duitse kolonisatie van boeren en handwerkslieden plaats, die weliswaar zeer tot de economische en culturele vooruitgang van het land bijdroeg, maar politiek bedenkelijke consequenties had. Nadat Václav II (Wenceslaus II) van Bohemen (als koning van Polen van 1300 tot 1305) het rijk weer grotendeels had herenigd, slaagde de deelvorst van Kujawië, Wladyslaw Lokietek (een 'el lang'), erin de staatseenheid duurzaam te herstellen.

Onder zijn zoon en opvolger Kazimierz III de Grote (1333 – 1370) beleefde het koninkrijk Polen een tijd van grote bloei en na een lange worsteling met het machtig geworden Litouwen werd Galicië bij Polen gevoegd. Met Kazimierz III stierf de heersende linie van het Huis der Piasten uit.

Mieszko I

Polen de Geschiedenis

De Piaste	TOP	De republiek Polen
Kazimierz I, II, III en IV	P O L E N	Polen in WOII (deel I)
De Jagiellonen		Polen in WOII (Deel II)
Sigismund I , II en III		Dooi, lente en bevroering
Het verval		Tegenstellingen en conflicten
De Poolse Delingen		Volksdemocratie en stalinisme
Congres van Wenen		De jaren negentig
Een eeuw afhankelijkheid		Solidariteit en Lech Wałęsa
De Eerste Wereldoorlog		Toen Lech Wałęsa de trein miste
De strijd om de Poolse grenzen		Bevolking van Polen

Kazimierz I,II,III & IV

Kazimierz I, II, III en IV en de Heilige

Kazimierz I,

bijgenaamd Restaurator (Pools: Odnowiciel) (1016 – 28 nov. 1058), hertog van Polen sedert 1034, als zoon van Mieszko II, werd in 1037 door de adel verdreven, maar kon in 1041 met hulp van de Duitse keizer Hendrik III de macht heroveren.

Hij herkreeg in 1054 het in 1038 door Bohemen veroverde Silezië.

Kazimierz II,

bijgenaamd de Rechtvaardige (Pools: Sprawiedliwy) (1138 – 5 mei 1194), groothertog van Polen sedert 1177, verwierf zijn troon door verdrijving van zijn broer Mieszko III.

Op de eerste Poolse Rijksvergadering te Lenczyca (1180) gaf hij belangrijke kroonrechten aan de geestelijkheid prijs.

Kazimierz III,

bijgenaamd de Grote (Pools: Wielki) (Kowal of Kraków 30 april 1309 – Kraków 5 nov. 1370), koning van Polen sedert 1333, uit het Huis der Piasten, zoon van Wladyslaw IV Lokietek, gaf de strijd met de Duitse Orde en Bohemen op (waardoor resp. Pommeren en Silezië verloren gingen), maar begon in het oosten een lange strijd met Litouwen om Klein-Rusland (verkreeg 1352 Lvov, Halicz, 1366 Volhynië-Vladimir) en de weg naar de Zwarte Zee.

Zijn bijnaam dankt hij aan zijn binnenlandse politiek: hij trachtte Klein-Rusland en het heterogene Polen tactisch tot grotere eenheid te brengen, hervormde het bestuursstelsel, de rechtspraak, beschermde de boeren tegen de adel en begunstigde de joden.

Hij bracht handel, nijverheid en kunst tot grote bloei en stichtte in 1364 de hogeschool van Kraków.

Zijn opvolger was zijn neef Lodewijk de Grote van Hongarije.

Kazimierz IV (Kraków 30 nov. 1427 – Grodno 7 juni 1492),

koning van Polen van 1447 tot 1492, tweede zoon van Jagiello, regeerde tijdens zijn broer en voorganger Wladislaw III als grootvorst in Litouwen.

Als koning voerde hij de zgn. Dertienjarige Oorlog (1454–1466) tegen de Duitse Orde, verwierf bij de Tweede Vrede van Thorn (19 okt. 1466) Pommerellen, het Kulmerland, Ermland en de leenhoogheid over Pruisen.

Hij moest echter belangrijke kroonrechten aan de adel afstaan.

Kazimierz de Heilige (Kraków 5 okt. 1458 – Grodno 4 maart 1484),

zoon van koning Kazimierz IV, werd in 1471 door Hongaarse magnaten, tegenstanders van Matthias Corvinus, tot koning van Hongarije gekozen, maar kon als zodanig niet optreden.

Tijdens het verblijf van zijn vader in Litouwen voerde hij korte tijd het bewind in Polen.

Hij was een godvruchtig man en een vurig Mariavereerder. In 1521 werd hij heilig verklaard.

Polen de Geschiedenis

De Piaste	TOP	De republiek Polen
Kazimierz I, II, III en IV	P O L E N	Polen in WOII (deel I)
De Jagiellonen		Polen in WOII (Deel II)
Sigismund I , II en III		Dooi, lente en bevrozing
Het verval		Tegenstellingen en conflicten
De Poolse Delingen		Volksdemocratie en stalinisme
Congres van Wenen		De jaren negentig
Een eeuw afhankelijkheid		Solidariteit en Lech Wałęsa
De Eerste Wereldoorlog		Toen Lech Wałęsa de trein miste
De strijd om de Poolse grenzen		Bevolking van Polen

De Jagiellonen

De Jagiellonen

De opvolger van Kazimierz III, Lodewijk van Anjou (1370 -1382), was tegelijk koning van Hongarije.

Hij moest de adel bij het Verdrag van Kosice grote privileges toekennen (1374).

Na Lodewijks dood werd zijn dochter Jadwiga in 1384 tot 'koning' van Polen gekroond.

Door haar huwelijk met grootvorst Jagiello van Litouwen (= Wladyslaw II) kwam een personele unie tussen beide landen tot stand (1386).

Polen werd daardoor bijna viermaal zo groot. Het omvatte nu ook Oekraïne, Podolië, delen van Rusland, enz., terwijl Bessarabië Moldavië en Walachije vazalstaten werden.

Economisch belangrijk was het vrijkomen van de weg naar de Zwarte Zee.

Een ongunstige factor was echter dat een groot deel van de nieuwe onderdanen tot de Russisch-Orthodoxe Kerk behoorde, wat een bron van onrust en conflicten zou worden.

Intussen breidde Polen zich ten koste van de Duitse Orde naar de Oostzee uit. Bij de tweede Vrede van Thorn (Torun 1466) kwam Pommerellen met Danzig (Gdansk) en een groot deel van Pruisen bij Polen.

Voor de rest van Pruisen moest de Duitse Orde de Poolse leenhoogheid erkennen. Kazimierz IV, die dit succes behaalde, wist ook zijn zoon als koning van Bohemen en Hongarije te doen erkennen.

Intussen stond de adel door zijn machtsstreven en egoïsme een gezonde politieke en economische ontwikkeling in de weg.

Polen was sinds de troonsbestijging van de Jagiellonen een kieskoninkrijk geworden.

Wel volgde steeds een telg uit de eenmaal heersende dynastie op, maar adel en geestelijkheid, die officieel het kiesrecht hadden, namen een steeds sterkere positie in en matigden zich steeds meer rechten en vrijheden aan.

In de tweede helft van de 15de eeuw ontstond de Poolse landdag (Sejm), bestaande uit de koning, een Senaat, die gevormd werd door de magnaten, en een Kamer, die samengesteld werd door de afgevaardigden van de provinciale landdagen, waarin alleen de landadel (szlachta) zitting had.

Aan de stedelijke bloei kwam sinds de 15de eeuw een eind.

De burgerij ging in betekenis achteruit en verwierf ook geen aandeel in het landsbestuur.

Via van de koning afgedwongen privileges werden daarentegen de landdagen steeds machtiger. Geleidelijk ging de szlachta het politieke toneel beheersen.

Bij het statuut van Petrikow (1496) en de constitutie van Radom (1505) werden de rechten van de adel zeer uitgebreid; de boeren werden in 1496 aan de grond

Jadwiga van Polen

gebonden en werden daardoor tot lijfeigenen.

In de 16de eeuw werd de strijd met Moskovië een belangrijk element in de Poolse geschiedenis.

Ondanks het feit dat door het wegvallen van de burgerij als machtsfactor, door de definitieve organisatie van de horigheid van de boeren (wet van 1511) en door de toenemende veronachtzaming van het nationale belang van de zijde van de adel de hiervoor geschetste euvelen steeds ernstiger werden, geldt de 16de eeuw als de gouden eeuw van Polen.

Vooraf op geestelijk gebied was er bloei. De Hervorming deed haar intrede en hoewel ze tot veel strijd leidde, stimuleerde ze toch ook het geestelijk leven.

De Baltische gebieden en de steden werden de centra van de Hervorming.

Sinds 1565 begon echter de jezuiëtenorde haar activiteit in Polen en nergens gelukte het haar zo ten volle als in dit land het protestantisme geheel terug te dringen.

Bij de Confederatie van Warschau (1573) werd godsdienstvrijheid gewaarborgd voor de 'dissidenten', dwz. de niet-katholieken, met uitzondering van anabaptisten, socinianen en quakers.

De heerschappij van de jezuiëten op geestelijk gebied en hun grote politieke invloed werden al spoedig zeer drukkend.

Bij de Unie van Lublin (1569) werd de personele unie tussen Polen en Litouwen tot een werkelijke unie.

Polen de Geschiedenis

De Piaste	P O L E N	De republiek Polen
Kazimierz I, II, III en IV		Polen in WOII (deel I)
De Jagiellonen		Polen in WOII (Deel II)
Sigismund I , II en III		Dooi, lente en bevroering
Het verval		Tegenstellingen en conflicten
De Poolse Delingen		Volksdemocratie en stalinisme
Congres van Wenen		De jaren negentig
Een eeuw afhankelijkheid		Solidariteit en Lech Wałęsa
De Eerste Wereldoorlog		Toen Lech Wałęsa de trein miste
De strijd om de Poolse grenzen		Bevolking van Polen

Sigismund I, II & III

Sigismund I, II en III

Sigismund I,

bijgenaamd de Oude (1 jan. 1467 – Kraków april 1548), koning van Polen van 1506 tot 1548, uit het Huis Jagiello, was de jongste zoon van Kazimierz IV.

Hij had te kampen tegen het Russische gevaar enerzijds, tegen Pruisen en de Duitse Orde anderzijds (zijn neef Albrecht van Brandenburg was hoogmeester; deze verbond zich met Maximiliaan van Oostenrijk en zelfs met Vasili van Moskou tegen Polen).

In 1515 kwamen Sigismund en zijn broer, Wladyslaw van Hongarije en Bohemen, tot een verzoening met Maximiliaan, waarbij de laatste afzag van aanspraken op de Hongaarse troon en zijn steun aan de Orde introk.

Tien jaar later onderwierp de inmiddels protestant geworden Albrecht zich aan Sigismund en werd de Orde gesecculariseerd. Sigismund sloot in 1522 een wapenstilstand met Moskou, in 1526 annexeerde hij Mazovië

In 1518 was hij gehuwd met Bona Sforza, prinses van Milaan, die de renaissance in geheel Polen, zelfs in Litouwen, introduceerde.

Door haar sterk persoonlijke politiek verminderde Sigismunds gezag. Sigismund wordt beschouwd als een wijs vorst en was een ontwikkeld humanist, die veel bijdroeg tot de bloei van kunst, wetenschap (Copernicus) en literatuur (nog vnl. in het Latijn, maar voor het eerst ook in het Pools) in zijn tijd.

Sigismund II August

ook August I (Krakau 1 aug. 1520 – Knyszyn 7 juni 1572), koning van Polen van 1548 tot 1572, uit het Huis Jagiello, volgde zijn vader Sigismund I op.

Hij lijfde in 1561 Lijfland bij Polen in (dit werd een Russisch-Poolse twistappel) en sloot de Unie van Lublin (1569), waarbij de Litouwse gebieden Pools werden.

De protestanten konden hun aanhang onder zijn koningschap ongehinderd uitbreiden.

Sigismund III (Gripsholm 20 juni 1566 – Warschau 30 april 1632),

koning van Polen van 1587 tot 1632, uit het Huis Wasa, was koning van Zweden van 1592 tot 1604.

Sigismund was een zoon van Johan III van Zweden en Catharina van Polen; van zijn moeder kreeg hij een katholieke opvoeding.

Als koning van Zweden heeft hij nauwelijks gefungeerd.

Al in 1595 moest hij Zweden in voogdij afstaan aan zijn

Sigismund I

oom Karel van Södermanland.

Sigismund nam dit verlies niet en trok in 1598 van Polen naar Zweden, waar hij verslagen werd.

Zygmunt III Vasa

Onder zijn regering was Polen bloeiend en machtig en het werd beschouwd als een belangrijk bolwerk tegen Turken, Tataren en Moskovieten.

De vorderingen die het protestantisme onder zijn voorgangers had gemaakt, deed hij te niet; de Contrareformatie zegevierde definitief. Weinig gelukkig was Sigismunds ingrijpen in Moskou.

Toen tsaar Vasili Sjoesjki zich met Karel van Zweden verbond tegen de tweede valse Dimitri, die met steun van vele Poolse edelen Rusland binnenviel (1609), was de oorlog een feit.

Sigismund droomde van verovering (en bekering) van geheel Mosковиë

In 1610 drongen de Polen in Moskou door en kozen de bojaren Sigismunds zoon Wladyslaw tot tsaar, hetgeen Sigismund slechts met vele bedenkingen aanvaardde.

De valse Dimitri werd toen vermoord en de Polen werden uit Rusland verdreven. Pas in 1618 werd een wapenstilstand gesloten.

Voorts had Sigismund te kampen met de Turken, die in 1621 bij Chocim door Chodkiewicz werden verslagen.

Polen de Geschiedenis

De Piaste	TOP	De republiek Polen
Kazimierz I, II, III en IV	P O L E N	Polen in WOII (deel I)
De Jagiellonen		Polen in WOII (Deel II)
Sigismund I , II en III		Dooi, lente en bevroering
Het verval		Tegenstellingen en conflicten
De Poolse Delingen		Volksdemocratie en stalinisme
Congres van Wenen		De jaren negentig
Een eeuw afhankelijkheid		Solidariteit en Lech Wałęsa
De Eerste Wereldoorlog		Toen Lech Wałęsa de trein miste
De strijd om de Poolse grenzen		Bevolking van Polen

Het Verval

Het verval

Jan Sobieski III

wordt beschouwd als de laatste grote koning van Polen en werd in 1674 gekozen nadat hij zichzelf in verschillende veldslagen had weten te onderscheiden.

Na zijn kroning zette hij zijn militaire successen voort, met als opmerkelijkste wapenfeit een overwinning op de Turken bij Wenen in 1683. Sobieski woonde in het Wilanowpaleis, dat in de buurt van Warschau staat.

Het schitterende landgoed van het paleis wordt nog steeds gebruikt voor belangrijke officiële gelegenheden. Ter beschikking gesteld door Embassy of the Republic of Poland

Toen Sigismund II, de laatste van de Jagiellonen, kinderloos stierf (1572), begon een periode van werkelijk kies koningschap, waarbij de Sejm iedere nieuwe koning bij zijn regeringsaanvaarding een aantal voorwaarden en garanties liet tekenen.

Het centrale gezag werd fictief. De invoering van het liberum veto legde de grondslag voor anarchie en wetteloosheid. De eerste gekozen koning was de latere Hendrik III van Frankrijk. Hij werd opgevolgd door István Báthory.

In 1587 kwam Sigismund III uit het Zweedse Huis Wasa op de troon.

Onder hem zegevierde de Contrareformatie definitief. Sigismunds pogingen om de Zweedse kroon te bemachtigen en in Zweden het katholicisme in te voeren, leidden tot ernstige Poolse-Zweedse conflicten, die bijdroegen tot de achteruitgang van Polen.

De pogingen om macht of invloed te verkrijgen in Moskovië (steun aan twee valse Dmitri's) mislukten.

Het Turkengevaar werd voorlopig gekeerd (oorlog van Chotin, 1621), maar Lijfland ging in 1629 definitief aan Zweden verloren.

In 1654 moest de Oekraïne voor het grootste deel aan Rusland worden afgestaan.

Frederik Willem van Brandenburg wist aan de Poolse leenhoogheid over Pruisen een eind te maken.

Onder Jan II Kazimierz (1648 – 1668) gingen de laatste Baltische gebieden aan Zweden en de rest van de Oekraïne en Wit-Rusland verloren.

In 1672 begon een oorlog met de Turken, die zich tijdelijk meester van Podolië zouden maken.

Onder het bewind van de doortastende Jan III Sobieski (1674 – 1696) beleefde het oude Polen voor het laatst een tijd van machtspolitiek herstel.

De oorlog tegen Turkije werd succesrijk gevoerd en met de herovering van

Jan III Sobieski

István Batory

Podolië bebroond.

Na het overlijden van Jan III werd Polen weer snel een speelbal van vreemde mogendheden, die de koningskeuze beslisten.

Met de steun van Oostenrijk en Rusland werd de keurvorst van Saksen, August II de Sterke (1697 – 1733), tot koning van Polen gekozen, die al kort na zijn troonsbestijging het land in het avontuur van de Grote Noordse Oorlog (1700 – 1721) stortte.

Na de inval van Zweden, dat jarenlang in Polen de baas zou spelen, werd August afgezet en door Stanislaw Leszczyński vervangen.

Deze bekwame vorst kon zich echter na de nederlaag van de Zweden bij Poltava (1709) niet handhaven.

August II de Sterke

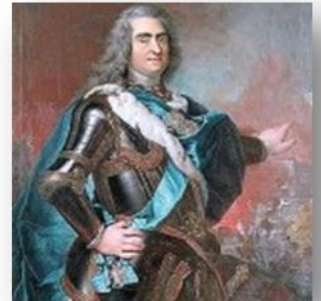
Door de Russische troepen geholpen keerde August II op de troon terug.

Onenigheden tussen August II en de adel gaven Peter de Grote in 1717 gelegenheid te interveniëren en de Russische invloed nog weer te versterken.

Na de dood van August II brak de Poolse Successieoorlog uit.

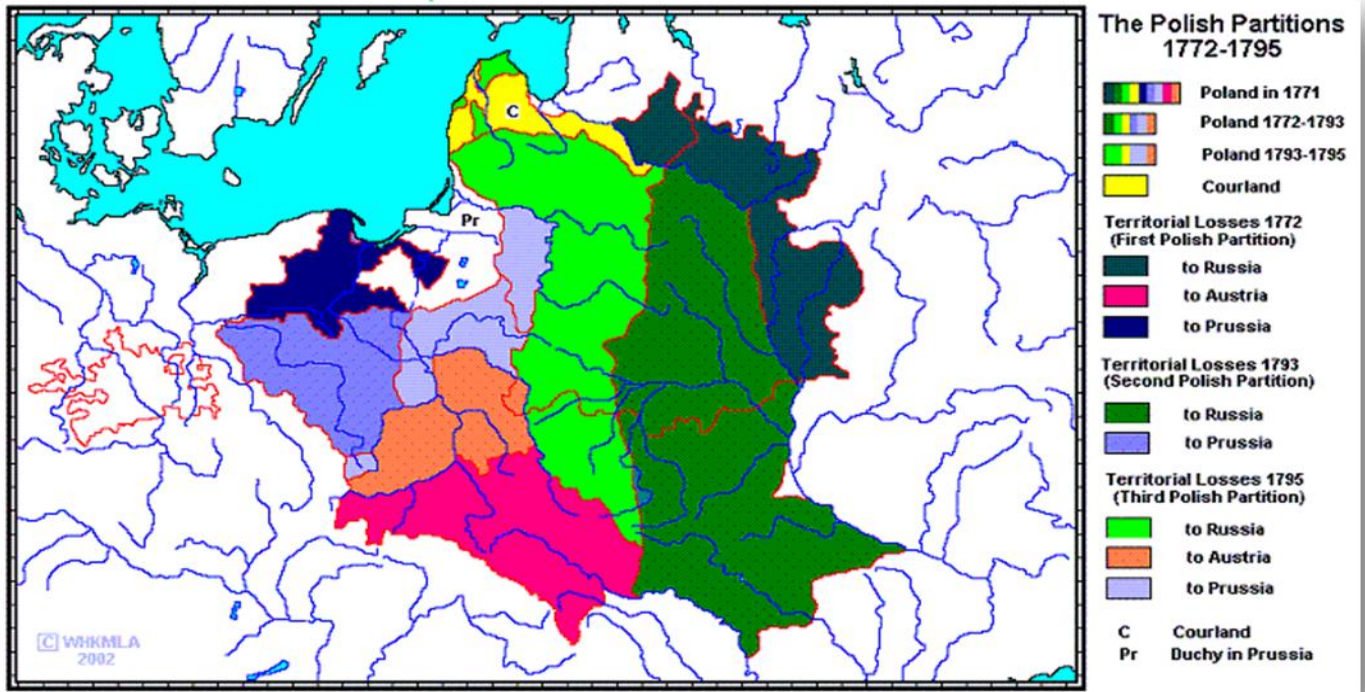
Onder de regering van August III (1736 – 1763) werd Polen steeds meer een Russisch protectoraat, terwijl twee grote partijen, onder leiding van de families Potocki en Czartoryski, tot een vernieuwing van het Poolse staatsbestel trachtten te komen, resp. met steun van Frankrijk en van Rusland.

Het resultaat was echter alleen maar nieuwe partijstrijd en toenemende interventie van de mogendheden in Polen.

August II de Sterke

Polen de Geschiedenis

De Piaste	TOP	De republiek Polen
Kazimierz I, II, III en IV	P O L E N	Polen in WOII (deel I)
De Jagiellonen		Polen in WOII (Deel II)
Sigismund I , II en III		Dooi, lente en bevroering
Het verval		Tegenstellingen en conflicten
De Poolse Delingen		Volksdemocratie en stalinisme
Congres van Wenen		De jaren negentig
Een eeuw afhankelijkheid		Solidariteit en Lech Wałęsa
De Eerste Wereldoorlog		Toen Lech Wałęsa de trein miste
De strijd om de Poolse grenzen		Bevolking van Polen

De Poolse Delingen

De Poolse Delingen

In 1764 werd onder zware diplomatieke en militaire druk van Catharina II de Grote, Stanislaw II Poniatowski tot koning van Polen gekozen.

Hij kon, hoewel sympathiserend met het streven naar staatkundige hervormingen, in de praktijk niet verder gaan dan het door Catharina in haar 'instructie' neergelegde program.

Het doordringen van de ideeën van de Verlichting en een groeiend nationaal besef inspireerden tot pogingen aan de buitenlandse inmenging en de anarchistische binnenlandse politieke toestand een einde te maken.

In 1768 sloten Poolse edelen zich aaneen tot de confederatie van Bar, gericht tegen de Russische machtspositie.

Vier jaren burgeroorlog waren het gevolg; de Russische interventie leidde tot onderhandelingen tussen Pruisen en Oostenrijk, die niet wilden toestaan dat de tsarina in feite geheel Polen onder permanente Russische heerschappij bracht.

In de periode van 1772 tot 1795 werd Polen geheel opgedeeld (zie Poolse Delingen).

Na de eerste deling (1772) behield Rusland zijn hegemoniale invloed in het overgebleven Polen.

In 1775 werd de gelijkstelling van de 'dissidenten' doorgezet.

De hervormingsgezinde partij slaagde in 1791 erin de landdag een grondwet te doen aannemen die aan de anarchie van het liberum veto een einde moest maken: Polen werd tot een erfelijke constitutionele monarchie verklaard, met een staand leger; de toestand van de (lijfeigene) boeren werd iets verbeterd, doordat zij tegen arbitraire gezagshandhaving door hun heren werden beschermd.

Een deel van de magnaten, de 'Oud-Poolse' partij, weigerde evenwel de nieuwe verhoudingen te aanvaarden en sloot de confederatie van Targowica (1792), die door de Russen werd gesteund.

In hetzelfde jaar begonnen de hervormingsgezinde Polen onder leiding van *Kosciuszko* en van een neef van de koning, *Józef Poniatowski*, de strijd.

Toen de koning – weinig meer dan de gevangene van de Russen – zich bij de Oud-Poolse partij aansloot, werd de strijd echter gestaakt.

Internationale verwickelingen werden de aanleiding tot de Tweede Poolse Deling in 1793. Deze leidde in 1794 tot een hernieuwde opstand.

De confederatie van Kraków riep *Kosciuszko* tot 'dictator' uit.

Na een nederlaag raakte hij in Russische gevangenschap.

Het jaar daarop (1795) werd wat er nog van Polen overgebleven was bij de Derde Poolse Deling door de drie aangrenzende mogendheden geannexeerd.

Stanislaw Augustus
Poniatowski

Polen de Geschiedenis

De Piaste	TOP	De republiek Polen
Kazimierz I, II, III en IV	P O L E N	Polen in WOII (deel I)
De Jagiellonen		Polen in WOII (Deel II)
Sigismund I , II en III		Dooi, lente en bevroering
Het verval		Tegenstellingen en conflicten
De Poolse Delingen		Volkdemocratie en stalinisme
Congres van Wenen		De jaren negentig
Een eeuw afhankelijkheid		Solidariteit en Lech Wałęsa
De Eerste Wereldoorlog		Toen Lech Wałęsa de trein miste
De strijd om de Poolse grenzen		Bevolking van Polen

Het Weense Congres

Polen tot het Congres van Wenen 1795 – 1815

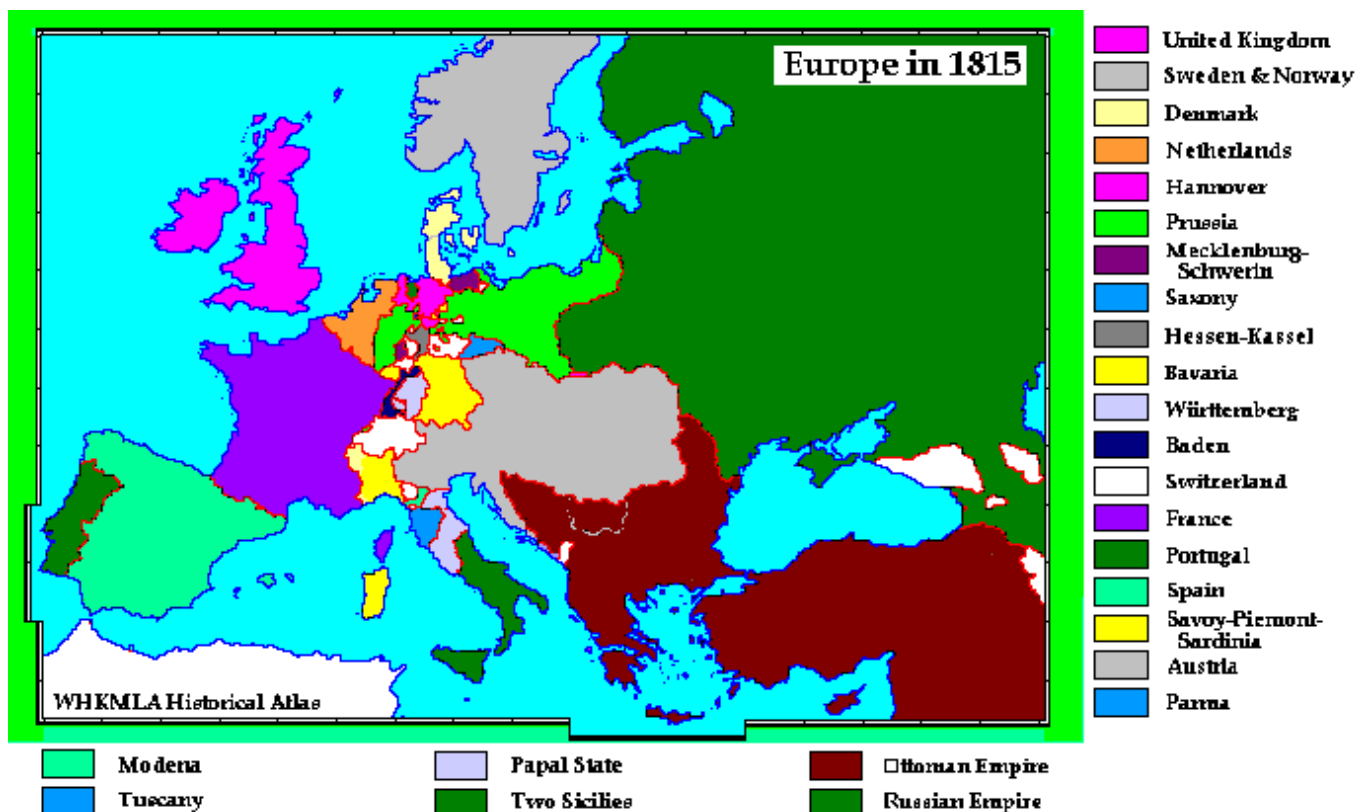
Vele Polen vluchtten naar Frankrijk en namen daar dienst in het leger, in de hoop de onafhankelijkheid van hun land te bevorderen.

Bij de Vrede van Tilsit (1807) verloor Pruisen in het oosten al het gebied dat het door de Tweede en de Derde Poolse Deling gewonnen had. Hieruit werd, met uitzondering van het tot een aparte republiek geproclameerde Danzig (Gdańsk), het groothertogdom Warschau gevormd, dat in 1809 met de Oostenrijkse aanwinst van 1795 werd uitgebreid.

Groothertog werd de koning van Saksen, Frederik August I. In nauwe alliantie met Frankrijk nam het groothertogdom Warschau deel aan de Napoleontische veldtocht tegen Rusland.

Na de val van Napoleon werd door het Congres van Wenen (1815) uit het groothertogdom minus de aan Pruisen toegewezen provincie Posen (Poznan) het koninkrijk Polen (het Congres-Polen) gevormd, dat in personele unie met Rusland werd verenigd; het kreeg een eigen constitutie en een eigen leger.

Kraków waarvan Oostenrijk en Rusland het niet eens konden worden over het bezit, werd een 'vrije stadsrepubliek'. Oostenrijk behield Galicië dat aanvankelijk – evenals Pruisisch Polen – geen autonomie verkreeg.

Polen de Geschiedenis

De Piaste	TOP	De republiek Polen
Kazimierz I, II, III en IV	P O L E N	Polen in WOII (deel I)
De Jagiellonen		Polen in WOII (Deel II)
Sigismund I , II en III		Dooi, lente en bevroering
Het verval		Tegenstellingen en conflicten
De Poolse Delingen		Volksdemocratie en stalinisme
Congres van Wenen		De jaren negentig
Een eeuw afhankelijkheid		Solidariteit en Lech Wałęsa
De Eerste Wereldoorlog		Toen Lech Wałęsa de trein miste
De strijd om de Poolse grenzen		Bevolking van Polen

De Afhankelijkheid

Een eeuw afhankelijkheid 1815 – 1914

Tot ver in de 19de eeuw bestond er een merkwaardige relatie tussen enerzijds de West-Europese revolutionaire linkerzijde, die de status quo verwierp, en anderzijds de Polen, die naar herstel van de Poolse onafhankelijkheid streefden, vnl. leden van de adel.

Polen streden in 1848 – 1849 mee in de Duitse, Italiaanse en Hongaarse revoluties (zie revolutiejaar 1848) en namen in 1871 aan de Commune van Parijs deel.

De grote Poolse opstanden van 1830 – 1831 en 1863 werden door de radicale linksen in Europa toegejuicht.

In Polen zelf echter mislukten beide opstanden en andere revolutionaire bewegingen, niet slechts door de overmacht van de tegenstander, maar ook door het onvermogen van de opstandelingen de boerenmassa's krachtig te activeren.

Zowel in Pruisisch Polen als in Russisch Polen waren het de reactionaire regeringen die – tegen de wil van een groot deel van de Poolse adel in – de emancipatie van de boeren bevorderden, wat resulteerde in een grote mate van loyale gezindheid van de boeren ten opzichte van de vreemde heerschappij, waaraan in het Pruisische geval slechts een einde kwam door een scherpe antiklerikale politiek in de jaren zeventig, alsmede door het germaniseringsbeleid, dat een bedreiging inhield voor het bestaan der Poolse boeren.

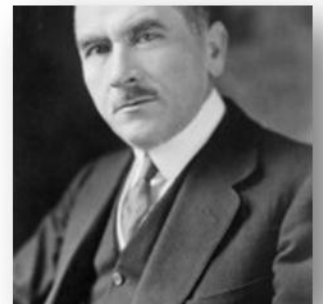
In Russisch Polen, het grootste en belangrijkste Poolse gebied, schiep de na de opstand van 1863 op gang gekomen industrialisering een nieuwe situatie: economisch was de opkomende bourgeoisie gebaat bij het handhaven van de Russische rijkseenheid, die haar een tolvrije toegang verschafte tot een reusachtige markt.

De Nationaaldemocratische Partij onder leiding van Roman Dmowski, die ook in Pruisisch Polen veel aanhangers kreeg, streefde naar een inlijving van alle Poolse gebieden bij het Russische Rijk en het verwerven van politieke autonomie voor een aldus ontstaan Polen, waarvan de grenzen met die van de Poolse Natie identiek zouden zijn.

De bestaande staatsgrenzen werden aanvaard door een deel van de socialisten, die aan het einde van de 19de eeuw verenigd waren in de SDKP?; deze partij werd geleid door internationalistisch gezinde, veelal Joodse intellectuelen en vond haar aanhang onder een deel van de industriearbeiders in Russisch Polen.

Zij werd enerzijds geflankeerd door de socialistische Joodse Bund, die betrekkelijk geïsoleerd was, anderzijds door de Poolse Socialistische Partij (PPS), die als punt 1 van haar program het herstel van de Poolse onafhankelijkheid had.

De PPS was een factor van betekenis in Galicië waar sinds 1866 het Poolse bevolkingselement in toenemende mate autonomie verkreeg en waar in feite de grootste politieke vrijheid heerste.

Roman Dmowski

In de PPS leefde sterk de gedachte aan één Pools rijk, dat ook de bij de Eerste en de Tweede Deling verloren gegane Litouwse, Wit-Russische en Oekraïense gebieden moest omvatten.

Russisch Polen (Congres-Polen, generaal-gouvernement Warschau). Onder het regime van de door prins Czartoryski ontworpen grondwet genoot Congres-Polen aanvankelijk een grote mate van autonomie.

Onder tsaar Nicolaas I (1825 – 1855) werd evenwel de grondwet geschonden om de Russische invloed te versterken.

Onder tsaar Nicolaas I (1825 – 1855) werd evenwel de grondwet geschonden om de Russische invloed te versterken.

Tsaar Nicholas I

Toen de tsaar in 1830 het Poolse leger tegen de revoluties in Frankrijk en België wilde inzetten, kwam het in november in Warschau tot een opstand.

De onderkoning, de Russische grootvorst Constantijn, vluchtte met het garnizoen.

Czartoryski vormde een nationale regering; de Poolse landdag verklaarde de Russische dynastie voor afgezet.

In het voorjaar van 1831 leed het Poolse leger beslissende nederlagen. De Russische generaal Paskievitsj voerde als stadhouder een meedogenloze russificeringspolitiek.

Bijna 10 000 Polen verlieten nu het land (de 'grote emigratie'); de meesten vestigden zich te Parijs. Onder de emigranten vormden zich twee partijen, de vnl. aristocratische witten (Czartoryski), die onafhankelijkheid langs diplomatieke weg wilden bereiken, en de democratische en/of revolutionaire roden (o.a. de historicus Joachim Lelewel), die dit via geheime genootschappen en opstanden wensten te verwezenlijken.

De Franse keizer Napoleon III sympathiseerde met de Polen, maar vermeed de Russen concessies te vragen.

Hierdoor werd de positie van de witten verzwakt.

Op de voorgrond trad in de jaren vijftig Ludwik Mieroslawski, leider van de rechtervleugel van de 'roden', die krachtig op een opstand aanstuurde, ook toen onder tsaar Alexander II (1855 -1881) een algemene amnestie werd afgekondigd en (sinds 1861) de Poolse markies Wielopolski een beleid kon voeren gericht op een herstel van een zekere mate van (vooral lokale) autonomie.

In 1861 vonden omvangrijke anti-Russische betogingen plaats.

Aan de in jan. 1863 uitgebroken opstand (tot welke een conscriptiedecreet de aanleiding vormde) namen bredere lagen van de bevolking dan in 1830 – 1831 deel, m.n. ook handwerkers en ambtenaren; de massa van de boeren bleef – ondanks enige guerrilla-activiteiten – apathisch.

De revolutionairen waren onderling zeer verdeeld. Frankrijk, Engeland en Oostenrijk zonden protestnota's, terwijl Pruisen met de Russen samenwerkte ter onderdrukking van de opstand.

Tsaar Nicholas I

Het aantal executies, deportaties en confiscaties overtrof die van 1831. Russisch Polen, nu generaal-gouvernement Warschau of de tien Weichselgouvernementen genaamd, werd verdeeld in tien gouvernementen en onderworpen aan een strenge russificering. Elk spoor van zelfbestuur verdween.

In 1864 voerde graaf Miljoetin een vergaande landhervorming door. De boeren kregen hun pachthoeven in eigendom.

Door deze politiek slaagde Rusland erin de Polonisering van Wit-Rusland en Litouwen ongedaan te maken en de positie van de adel ook in de zuiver Poolse gebieden ernstig te verzwakken.

Onder tsaar Alexander III (1881 – 1894) werd het russificeringsbeleid met de hulp van kerk en onderwijs geïntensiveerd.

In deze periode bevorderde de economische bloei – althans bij een deel van de bourgeoisie – de neiging de profijtelijke banden met Rusland niet ter wille te zijn een puur nationaal streven te staken.

In 1892 werd de Poolse Socialistische Partij (PPS) opgericht, waarvan zich reeds in 1893 de SDKP (Sociaal-Democratie van het Koninkrijk Polen, in 1899 na toetreding van Litouwers in SDKP? omgedoopt) als internationalistisch-marxistische vleugel afsplitste. De PPS bleef onderling sterk verdeeld.

Jozef Pilsudski

De rechterzijde (Pilsudski) beklemtoonde de eis van een wederoprichting van een soevereine Poolse staat en wilde hiervoor in het revolutiejaar 1905 met militaire middelen strijden, terwijl de SDKP? en de linkervleugel van de PPS zich op de klasse strijd (stakingen) concentreerden.

De in 1883 opgerichte burgerlijke Nationaal-Democratische Partij ging ook toen niet verder dan het bepleiten van een constitutionele hervorming van en binnen het Russische Rijk.

Pruisisch Polen. De Pruisische provincies met een sterk aandeel van Polen aan de totale bevolking – Posen, West-Pruisen en Opper-Silezië – ontwikkelden zich nogal uiteenlopend.

In Posen werd in 1823 de emancipatie van de boeren doorgevoerd, veertig jaar eerder dan in Russisch Polen. In dezelfde provincie was, vooral onder de adel, het Pools nationaal besef het sterkst ontwikkeld.

Aansluitend bij de Maartrevolutie in 1848 te Berlijn, brak in Posen – waarheen zich ook vele emigranten begaven die hier een operatiebasis voor acties in Russisch Polen wilden vormen – een opstand uit, die twee maanden later werd gedempt.

De realisering van de Duitse eenheidsstaat (1871) bracht een versterking van de reeds eerder herhaaldelijk zichtbaar geworden germaniseringstendenties met zich.

In 1876 werd het Duits geproclameerd tot de enige taal waarvan men zich in het

Jozef Pilsudski

ambtelijke verkeer mocht bedienen. De kolonisatiewet van 1886 beoogde de vestiging van Duitse boeren in gemengde en in meerderheid Poolse gebieden te bevorderen.

Oostenrijks Polen. In 1833 werd een poging Galicië tot opstand te brengen, aanleiding voor de Oostenrijkse regering het Duitse element ten koste van het Poolse te versterken.

Door verraad werd een plan tot opstand in 1846 in Wenen bekend; de rebellen zagen nu van actie af, behalve in de vrije stad Kraków waar men niet tijdig was gewaarschuwd en die nu door Oostenrijk werd geannexeerd.

In Oost-Galicië werden Poolse landheren door Roetheense boeren vermoord.

De regering schafte, teneinde de Poolse adel te verzwakken, het lijfeigenschap af. Na de Oostenrijkse nederlaag in de oorlog met Pruisen (1866; zie Pruisisch-Oostenrijkse Oorlog) streefde Wenen naar een akkoord met de Polen.

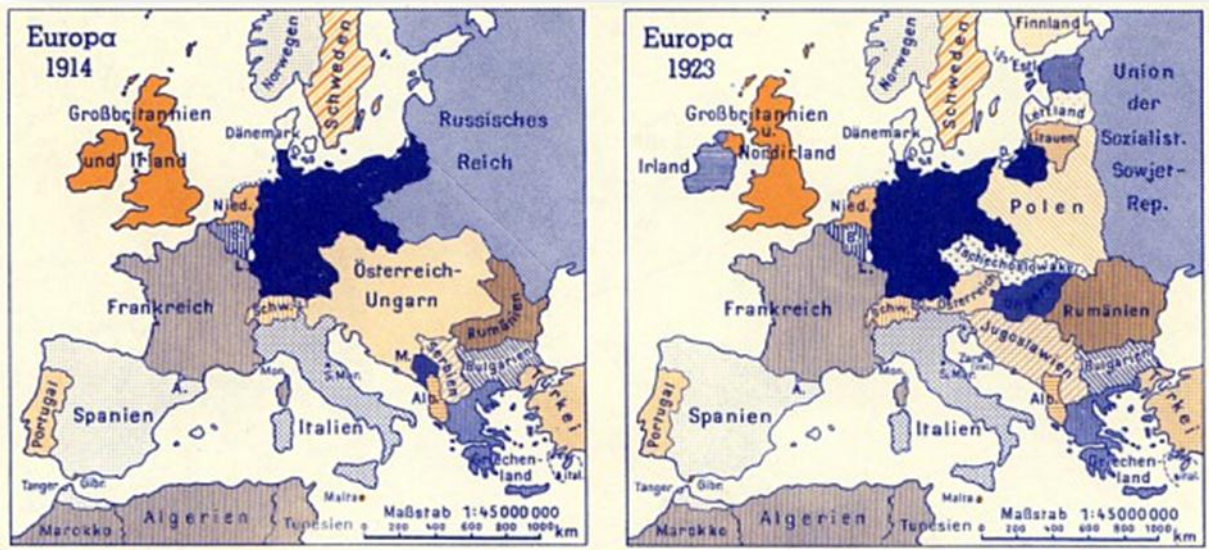
In 1871 werd een speciaal ministerie voor Galicië ingericht, het Pools werd als de taal van het bestuur en het middelbaar onderwijs erkend en een gunstige financiële regeling werd getroffen.

Het economisch beleid was slecht, stond modernisering in de weg en maakte Galicië tot een producent van goedkoop graan en afnemer van industrieartikelen uit welvarender gewesten.

Vijf miljoen boeren leidden er een ellendig bestaan.

Evenals uit Russisch Polen was er een sterke emigratie naar overzee, vooral naar de Verenigde Staten.

Polen de Geschiedenis

De Piaste	P O L E N	De republiek Polen
Kazimierz I, II, III en IV		Polen in WOII (deel I)
De Jagiellonen		Polen in WOII (Deel II)
Sigismund I , II en III		Dooi, lente en bevroering
Het verval		Tegenstellingen en conflicten
De Poolse Delingen		Volkdemocratie en stalinisme
Congres van Wenen		De jaren negentig
Een eeuw afhankelijkheid		Solidariteit en Lech Wałęsa
De Eerste Wereldoorlog		Toen Lech Wałęsa de trein miste
De strijd om de Poolse grenzen		Bevolking van Polen

De WO I

De Eerste Wereldoorlog en de vrede 1914 – 1918

De Polen, die hoopten als gevolg van de oorlog, een zelfstandig staatsbestaan te kunnen bereiken, waren tot op het ogenblik van de unieke constellatie dat de drie delingsmogendheden allen verliezers waren geworden, verdeeld in hun voorkeur.

Bij het uitbreken van de oorlog marcheerde vanuit Galicië een door Pilsudski voorbereid en geleid Pools - legioen- over de Russische grens. Duitse troepen bezetten in 1915 – 1916 Russisch Polen.

De proclamatie van een Poolse staat op 5 nov. 1916 geschiedde in weinig hoopvolle omstandigheden.

De tegenstellingen tussen de Centralen, Duitsland en Oostenrijk, ten aanzien van Polen's toekomst bleken onoverkomelijk.

De -passieven- onder de Polen (m.n. de nationaal-democraten, die in toenemende mate steun zochten bij de westelijke Entente-landen) werden nooit voor samenwerking met de Centralen gewonnen; de -activisten- raakten van hen vervreemd en de vrijwilligersbeweging werd geen succes.

Nadat bij de Vrede van Brest-Litovsk aan de tot een zelfstandige staat uitgeroepen Oekraïne een gebied (het Cholmer land) werd toebedeeld, – dat de Polen voor zich opeisten -, viel het Poolse hulpkorps van de Centralen af en begaf een deel ervan zich onder aanvoering van generaal Haller via Moermansk naar Frankrijk, waar het de daar tegen Duitsland strijdende Poolse eenheden versterkte.

Het zwaartepunt van de Poolse onafhankelijkheidsbeweging was nu geheel naar de Entente-landen verschoven. Het door de nationaal-democraat Dmowski gevormde Poolse Nationale Comité te Parijs verkreeg een steeds sterkere positie, vooral na de val van de tsaristische regering.

• Polish Legions II Brigade WWI in Volhy

Polish Military Organisation in 1917

Pres. Woodrow_Wilson 1919

Het dertiende van de -Veertien Punten- van de Amerikaanse president Woodrow Wilson (jan. 1918) bevatte de eis van een onafhankelijk Polen binnen zijn nationale grenzen met vrije toegang naar zee.

De vertegenwoordigers van het Nationale Comité in de Verenigde Staten bepleitten de inlijving van overwegend Duitse gebieden in Oost-Pruisen en Opper-Silezië

De door de Centralen ingestelde Regentschapsraad zwenkte in de loop van 1918 om naar de door Wilson gestelde eis.

In okt. 1918 werd in Kraków en West-Galicië het bewind overgenomen door een commissie onder leiding van W. Witos, de boerenleider, en I. Daszynski, een medestrijder van Pilsudski.

Na strijd met de Oekraïners werd de Poolse macht ook in Oost-Galicië hoofdstad Lemberg; Pools: Lwów thans: Lviv) gevestigd.

Op 14 nov. abdiceerde de Regentschapsraad ten gunste van de uit Duitsland teruggekeerde Pilsudski, die als staatshoofd op 17 nov. J. Moraczewski opdroeg een regering te vormen.

In een gespannen situatie – de oude politieke en persoonlijke tegenstellingen waren niet verdwenen en de nationaal-democraten gingen zelfs tot een (mislukte) opstand over – werd hij op 16 jan. 1919 door Paderewski vervangen.

Met het Parijse Nationale Comité kwam een vergelijk tot stand; het trad op als Poolse delegatie bij de vredesconferentie.

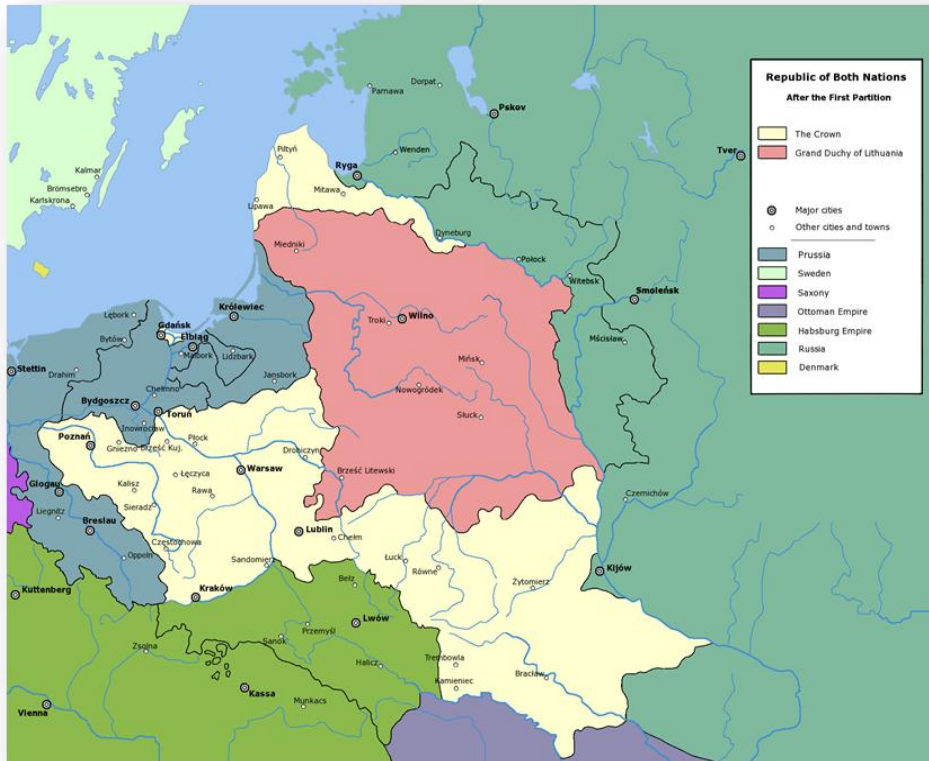
Geleidelijk breidde de regering haar gezag ook over Pruisisch Polen uit.

In het Vredesverdrag van Versailles (juni 1919) werd de grens met Duitsland slechts gedeeltelijk vastgelegd; m.n. in Oost-Pruisen en Opper-Silezië moesten volkstemmingen worden gehouden, die over de staatkundige toekomst van de betrokken landstroken zouden beslissen.

Pres. Woodrow_Wilson 1919

Polen de Geschiedenis

De Piaste	TOP P O L E N	De republiek Polen
Kazimierz I, II, III en IV		Polen in WOII (deel I)
De Jagiellonen		Polen in WOII (Deel II)
Sigismund I , II en III		Dooi, lente en bevroering
Het verval		Tegenstellingen en conflicten
De Poolse Delingen		Volksdemocratie en stalinisme
Congres van Wenen		De jaren negentig
Een eeuw afhankelijkheid		Solidariteit en Lech Wałęsa
De Eerste Wereldoorlog		Toen Lech Wałęsa de trein miste
De strijd om de Poolse grenzen		Bevolking van Polen

De strijd om de grenzen

De strijd om de Poolse grenzen 1919 – 1921

Rzeczpospolita 1920

Onder de Poolse leiders heersten verschillende opvattingen omtrent de voor de nieuwe staat na te streven grenzen. Piłsudski wilde een federatieve aanhechting van de Litouwse, Wit-Russische en Oekraïense gebieden, die tot 1772 bij Polen hadden gehoord. De nationale regeringen van de Litouwers en (tot hun verjaging door de bolsjeviki) die van de Oekraïners en Wit-Russen maakten echter een front zowel tegen de communisten als tegen Polen.

Een groot aantal militaire en semi-militaire acties werd gevoerd, waaronder de Pools-Russische Oorlog de belangrijkste was; voorts gewapende acties en terreurdaden in Silezië en de occupatie van Wilna (Vilnius) en omgeving, die de geallieerden aan Litouwen hadden toegewezen.

Omgekeerd maakten de Tsjechen zich meester van een deel van Teschen (Cieszyn). De volksstemmingen (1920 – 1921) in de door Duitsland betwiste gebieden verliepen voor Polen niet zeer gunstig.

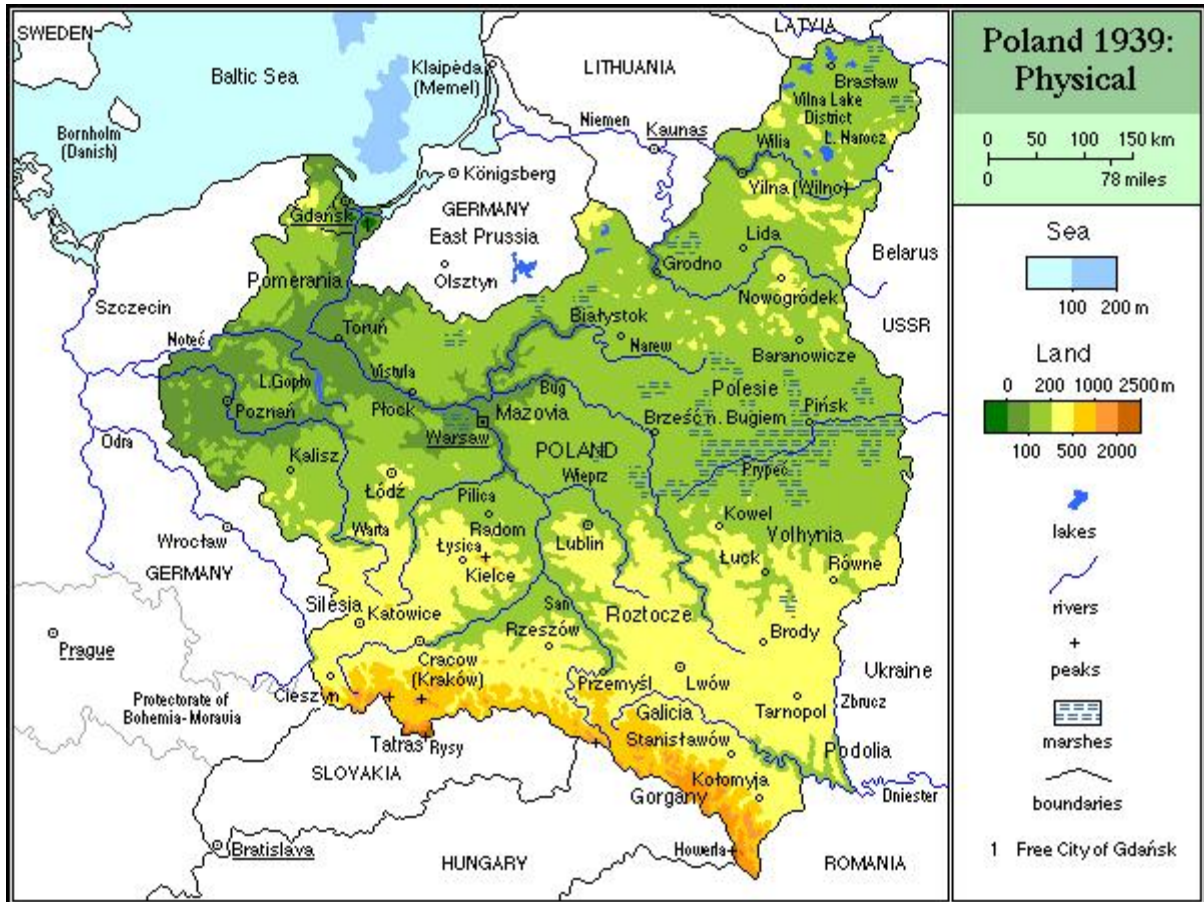
De grens met de Sovjet-Unie, op 18 maart 1921 bij de Vrede van Riga definitief vastgelegd, verliep ver ten oosten van de etnische grens, die de geallieerden in 1920 hadden goedgekeurd (de Curzon-linie).

Een derde van de bevolking van Polen bestond nu uit nationale minderheden. Toch hadden de -Federalisten- (Piłsudski) hun ambities in geen dele kunnen bereiken. Het overwicht van het Poolse element – in de geest van de 'Unitariërs' – kwam ook tot uitdrukking in een politiek van repressie van de minderheden.

In de ter wille van Polen gecreëerde en onder toezicht van de Volkenbond geplaatste -Vrije Stad- Danzig (Gdańsk) kreeg het eerstgenoemde land bijzondere rechten, vooral ten aanzien van het gebruik van de haven.

Behalve het minderhedenvraagstuk waren de economische en sociale problemen van dien aard, dat de nieuwe staat weinig stabiel was: tegenover het betrekkelijk ontwikkelde westen (het voormalig Pruisische gebied alsmede de industriesteden van Russisch Polen zoals Łódź stonden het achtergebleven oosten en zuiden.

Polen de Geschiedenis

De Piaste	TOP	De republiek Polen
Kazimierz I, II, III en IV	P O L E N	Polen in WOII (deel I)
De Jagiellonen		Polen in WOII (Deel II)
Sigismund I , II en III		Dooi, lente en bevroering
Het verval		Tegenstellingen en conflicten
De Poolse Delingen		Volksdemocratie en stalinisme
Congres van Wenen		De jaren negentig
Een eeuw afhankelijkheid		Solidariteit en Lech Wałęsa
De Eerste Wereldoorlog		Toen Lech Wałęsa de trein miste
De strijd om de Poolse grenzen		Bevolking van Polen

De Republiek Polen

De republiek Polen 1922 – 1939

In 1921 sloot Polen met Frankrijk een alliantieverdrag, dat de grondslag werd voor zijn buitenlandse politiek, die tegen Duitsland en, onder Pilsudski, aanvankelijk vooral ook tegen de Sovjet-Unie was gericht.

In dec. 1922 gaf Pilsudski het staatspresidentschap op.

Zijn opvolger werd twee dagen na zijn ambtsaanvaarding vermoord door een nationaal-democraat.

President werd toen St. Wojciechowski; hij benoemde generaal Sikorski tot minister-president.

Sikorski begon de bouw van een eigen Poolse haven bij Gdynia, maar zijn regering was niet opgewassen tegen de toenemende inflatie, die ook voor de volgende kabinetten het belangrijkste probleem was.

Pilsudski 1922

Polish Prime Minister 1920, 1923, 1926

Toen Witos (voor de tweede keer) een regering vormde, waarin voor het eerst ook nationaal-democraten zitting hadden, nam Piłsudski ontslag als chef van de generale staf en trok hij zich op zijn landgoed terug (juli 1923).

De weerstanden die de door de nationaal-democraten bedreven Poloniseringspolitiek tegenover de minderheden opriep, wekten evenwel de toorn van Piłsudski op, die echter vooral op de werking van de parlementaire regeringsvorm in Polen kritiek had.

Toen op 10 mei 1926 Witos weer met de vorming van een regering werd belast, bezette Piłsudski met hem toegedane troepen de voorstad Praga en van daaruit veroverde hij Warschau.

Piłsudski vermeidde de invoering van een openlijk absolutistisch regime en beperkte zich tot een - morele dictatuur-, die de bestaande staatsinstellingen intact liet, maar deze van binnen uit trachtte te beheersen.

In de volgende negen jaar trad Piłsudski, die in 1926 het ambt van staatspresident afwees, in de meeste kabinetten alleen als minister van Oorlog op.

De Sejm werd in zijn bevoegdheden besnoeid (ook inzake zijn budgetrecht).

Polish Prime Minister 1920, 1923, 1926

Piłsudski, door steun van de linkerzijde aan de macht gekomen, steunde in toenemende mate op krachten van rechts. In verschillende etappen en met verschillende methoden (waaronder die van directe intimidatie) streefde Piłsudski naar een grondwetswijziging, die ten slotte in 1935 tot stand kwam en een beperking van de parlementaire rechten inhield.

Inhoudelijk verschilde het Piłsudski-regime niet zoveel van de door de nationaal-democraten gedomineerde kabinetten: de verlangens van de nationale minderheden werden niet gehonoreerd, sociale hervormingen van enige omvang bleven uit.

In zijn buitenlandse politiek steunde Piłsudski aanvankelijk op het bondgenootschap met Frankrijk.

Ondanks zijn anti-Russische instelling verbeterden de betrekkingen met de Sovjet-Unie geleidelijk, terwijl die met Duitsland eerder verslechterden.

President Moscicki en Maarschalk E. Smigly-Rydz

President Moscicki en Maarschalk E. Smigly-Rydz

In jan. 1934 kwam een niet-aanvalsverdrag tussen Polen en Duitsland tot stand. Na Piłsudski's dood (1935) waren president Moscicki en de opperbevelhebber van de strijdkrachten, generaal (later maarschalk) E. Smigly-Rydz, de machtigste personen.

Het autoritaire bewind werd voortgezet.

De buitenlandse politiek trad sterker op de voorgrond. Minister J. Beck was de kampioen van een – derde Europa-, maar de Duitse en Russische herbewapening werd tot een steeds grotere bedreiging voor Polen, dat – soms trachtend een grote mogendheidsrol te spelen – als magneet voor een bondgenootschap economisch, sociaal en politiek te zwak was.

Als gevolg van de Frans-Russisch-Tsjechoslowaakse verdragen van mei 1934 raakte Polen feitelijk nog meer geïsoleerd.

Tijdens de Sudetencrisis van 1938 (zie Conferentie van München) boekte Beck een schijnsucces door op 1 okt. een deel van Teschen en later een strook in de Karpaten van Tsjechoslowakije te verwerven.

Toen in 1939 Hongarije Roethenië (oostelijk Tsjechoslowakije, thans een deel van de Oekraïne) bemachtigde en daarmee de door Polen verlangde gemeenschappelijke grens met dit land had, begon de Duitse agitatie reeds dreigende vormen aan te nemen.

De eis van Hitler van een corridor naar Oost-Pruisen door Polen en annexatie van Danzig werd door Polen afgewezen; het sloot een verdrag met Engeland, dat samen met Frankrijk naar de wapenen greep, nadat Duitsland op 1 sept. Polen was binnengevallen.

Polen de Geschiedenis

<p>De Piaste Kazimierz I, II, III en IV De Jagiellonen Sigismund I , II en III Het verval De Poolse Delingen Congres van Wenen Een eeuw afhankelijkheid De Eerste Wereldoorlog De strijd om de Poolse grenzen</p>	<p>TOP</p> <p>P</p> <p>O</p> <p>L</p> <p>E</p> <p>N</p>	<p>De republiek Polen Polen in WOII (deel I) Polen in WOII (Deel II) Dooi, lente en bevroering Tegenstellingen en conflicten Volksdemocratie en stalinisme De jaren negentig Solidariteit en Lech Wałęsa Toen Lech Wałęsa de trein miste Bevolking van Polen</p>
---	---	--

Polen in de WO II

De geschiedenis van Polen in WOII

De Invasie

Model van de luchtfoto van Westerplatte en Danzig's nieuwe haven op 1 september 1939, met de positie van de Sleeswijk-Holstein

Op 1 September 1939, vielen 1.8 miljoen Duitse troepen op drie fronten Polen binnen; vanuit Oost Pruisen in het noorden, vanuit Duitsland in het westen en vanuit Slowakije in het zuiden.

Gebruikt werden 2600 tanks tegenover Polen 180 en 2000 vliegtuigen tegenover de 420 welke Polen op dat moment bezat.

Hun "blitzkrieg" gekoppeld aan hevige bombardementen van onbeschermden de steden en vluchtelingen, was nog nooit eerder vertoond en overrompelde de niet waakzame Polen totaal.

Op 14 september was Warschau omsingeld.

Vanaf dat moment reageerden de Polen, ze boden tegenstand bij Kutno en hergroepeerden zich achter de rivieren de Wisła en Bzura.

Hoewel Groot Brittannië en Frankrijk op 3 september, Duitsland de oorlog verklaarden, ontvingen de Polen geen hulp, maar er werd afgesproken dat de Polen voor 2 weken defensieve gevechten zouden voeren, in welke tijd de geallieerden hun troepen bij elkaar zouden brengen en de aanval zouden inzetten vanuit het westen.

Er zijn veel mythes rond de septembercampagne; de fictieve Poolse Cavalary zou charges uitvoeren tegen Duitse tanks (zowaar gerapporteerd door de Italiaanse pers en als propaganda gebruikt door de Duitsers.) de vermeende vernietiging van de Poolse Luchtmacht op de grond, of beweringen dat de Poolse artillerie zou weigeren en de invallers niet met succes konden worden bestreden.

In werkelijkheid en ondanks het feit dat de Polen net begonnen waren hun bewapening te moderniseren werden zij gedwongen (door Brittanie en Frankrijk) hun mobilisatie uit te stellen (wat misschien uitgelegd kon worden als een agressieve provocatie) zodat, op het moment van de inval in Polen eenderde van hun totale mankracht gemobiliseerd was.

Poolse strijdkrachten verzekerden dat de september campagne geen (walk "over") zou zijn.

De Wehrmacht had de Poolse antitank capaciteiten flink onderschat (het van Poolse origine antitank geschut, was op dat moment het beste in de wereld) zodat ze de strijd in gingen met het witte "balkankreutz" prominent getoond op acht punten, deze kruizen waren prachtige mikpunten voor de Poolse bemanningen van het antitankgeschut en dwong de Duitsers radicaal hun nationaal insigne over te schilderen, aanvankelijk in geel en donker, voor hun later campagnes adopteerde zij een soortgelijk "balkankreutz" wat gebruikt werd door de luchtmacht.

Single-turret 7TP

De recentelijk ontworpen 7TP "czołg lekki", of lichte tank, de eerste in de wereld ontworpen met een dieselmotor, bewees dat hij superieur was aan de Duitse tanks van dezelfde klasse (de PzKpfw I en II) welke in staat was serieuze schade toe te brengen aan de Duitse troepen, de enige beperking die ze hadden was, dat ze niet gebruikt werden in geconcentreerde groepen.

Op 17 september, vielen de Sovjet troepen aan de oostkant binnen. Warschau werd omsingeld en twee weken later, gaf het garnizoen aan de Hel Peninsula zich op 2 oktober over.

De Poolse verdedigingsgroep, welke aan twee fronten vocht, zowel tegen de Duitse- als de Sovjet troepen gaf zich op 5 oktober over.

De Polen hielden hun strijd twee maal zolang vol als was verwacht en hadden de Duitse strijdkrachten meer schade toegebracht dan de Britse en Franse troepen samen in 1940.

De Duitsers verloren 50.000 man, 697 vliegtuigen en 993 tanks en pantserwagens.

Duizenden soldaten slaagden er in te ontsnappen naar Frankrijk en Brittannië en velen gingen ondergronds.

Een regering in Ballingschap werd gevormd met Wladyslaw Raczkiewicz als President en Generaal Wladyslaw Sikorski als eerste minister.

De vierdeling

Onder het Duits-Sovjet pact werd Polen verdeeld; de Sovjets pakte en namen op in de Sovjet Unie, de oostelijke helft (wit rusland en west Ukraïne), de Duitsers namen Pommeren, Posnania en Silezië in Het Rijk op terwijl de rest werd aangesteld als het Generale Gouvernement (een kolonie bestuurd vanuit Kraków door Hitlers vriend Hans Frank).

In de Sovjet zone werden 1,5 miljoen Polen (inclusief vrouwen en kinderen) gedeporteerd naar werkkampen in Siberië en andere gebieden.

Vele duizenden Poolse officieren werden gedood op verschillende geheime plaatsten in de bossen. Het eerste ontdekte massagraf was bij Katyn, vlak bij Smolensk.

De Duitsers maakten hun plannen voor de volledige eliminatie van het Poolse ras (een taak welke in 1975 klaar moest zijn) naast de Joden. Dit proces van eliminatie "the Holocaust" werd systematisch uitgevoerd. Alle leden van de intelligentsia werd opgejaagd, in opdracht tot het vernietigen van de Poolse cultuur en hun leiderschap (velen werden oorspronkelijk gedetermineerd in "Oświęcim" beter bekend bij de Duitse name "Auschwitz").

Geheime universiteiten en scholen, een culturele ondergrondse, werden gevormd (de straf voor lidmaatschap van een of hen was de doodstraf). In het Generale Gouvernement waren ongeveer 100.000 verspreide leerlingen en over de 10.000 universiteitsstudenten betrokken in het geheime onderwijs en opvoeding.

De Poolse Joden werden geplaatst in Ghettos waar zij langzaam verhongerden in een wrede hoop op overleving, in feite, eindigde hun leven door de kogel of door het gas.

Aan het einde werden zij gelijk met niet-Poolse Joden, Zigeuners en Sovjet POW's naar uitroeiingkampen als Auschwitz en Treblinka getransporteerd; in Auschwitz stierven er meer dan 4 miljoen. 2000 concentratiekampen werden in Polen gebouwd, wat het grootste deel werd van het extreminatieprogramma, omdat dit het deel was waar het grootste van de aanstaande slachtoffers leefden.

Veel Poolse niet-Joden werden of naar Duitsland getransporteerd en gebruikt voor slaven-arbeid of simpel geëxecuteerd.

In de steden hielden de Duitsers samendrijvingen en doodde willekeurig als een soort straf voor ondergronds werk of anti Duitse of Pro Joodse activiteiten.

Op het platte land hielden ze prominenten bewoners als gijzelaars gevangen welke wanneer nodig geëxecuteerd zouden worden.

Soms liquideerde ze hele dorpen en op zijn minst 300 dorpen zijn op deze manier vernietigd. Hans Frank zei, " *wanneer ik een poster zou moeten ophangen voor elke zeven Polen welke zijn doorgesloten, zouden de bossen van Polen niet genoeg hout hebben om de posters te kunnen maken*".

Soldiers from Kolegium "A" of Kedyw on Stawki Street in Wola district - Warsaw Uprising 1944 Foto: Juliusz Bogdan Deczkowski

Ondanks zulke horror weigerden de Polen het op te geven of mee te werken (er waren geen Poolse collaborateurs zoals men had in andere bezette landen).

De Poolse ondergrondse AK (Armia Krajowa of Home Army) was de grootste in Europa met 400.000 man. Het Joodse verzet werd apart opgezet vanwege het probleem dat ze opgesloten zaten in de Ghetto's.

Beide organisaties veroorzaakte veel schade aan de Nazi Militaire machine. Vele niet-Joodse Polen redde de levens van duizenden Joden ondanks de straf die daar op stond, betrappt worden betekende de dood (Polen was het enige land waar de doodstraf stond op het helpen van Joden).

Gevechten op alle fronten

Het Poolse leger, Marine en de luchtmacht reorganiseerden zich in het buitenland en zette van daaruit de gevechten tegen de Duitsers voort. In feite hadden zij de distinctie, als enig land in deze oorlog te vechten aan elk front.

In 1940 vochten ze in Frankrijk, tijdens de Noorwegen campagne verdiende zij de reputatie voor enorme moed bij Narvik en in Afrika vocht de Karpaten Brigade bij Tobroek.

Poolse eskaders speelden een belangrijke rol in de "the Battle of Britain", verantwoordelijk voor 12% van alle vernietigde Duitse vliegtuigen met een verlies van 33 levens.

Tegen het einde van de oorlog hadden zij in totaal 86.527 aanvalsvluchten uitgevoerd, verloren in die tijd 1669 man en hadden zij 500 Duitse vliegtuigen en 190 V1 raketten neergeschoten.

De Poolse marine, welke totaal intact was ontsnapt, bestaande uit 60 schepen, inclusief 2 Kruisers, 9 torpedojagers en 5 onderzeeboten (één van hen was de beroemde "Orzel") waren betrokken in 665 acties op zee.

Het eerste Duitse schip wat zonk in de tweede wereldoorlog, was tot zinken gebracht door Poolse schepen. De Poolse marine deed ook mee met de landingen op D-day.

Toen de Sovjet Unie door Duitsland in Juni 1941 werd aangevallen, werden Poolse krijgsgevangenen vrijgelaten, zij zette een leger op wat onder leiding stond van General Anders.

Veel burgers werden onder de bescherming geplaatst van dit leger welke permissie had gekregen op te trekken naar Perzië (het huidige Iran) en daarna door naar Egypte.

Dit leger, het 2e Poolse legerkorps vocht met distinctie in Italië haar meest opzienbare overwinning was die bij Monte Cassino in mei 1944 welke de weg naar Rome vrijmaakte voor de geallieerden in hun geheel.

Een van die "Helden" van het 2e legerkorps was "Wojtek", een bruine beer welke in Iran als hun mascotte geadopteerd was, bij Monte Cassino hielp Wojtek

Gen. Władysław Anders

zowaar in het gevecht met het dragen van ammunitie voor de kanonnen.

Hij stierf, beroemd en zeer geliefd, in de Edingburgse dierentuin in 1964 op een leeftijd van 22 jaar.

Alle Poolse korpsen namen deel aan de geallieerde invasie van Europa en de bevrijding van Frankrijk, speelde in het bijzonder een cruciale rol in de belangrijke slag van de Falaise Gap.

De Poolse parachute brigade van Generaal Stanislaw F. Sosabowski nam deel aan de desastreuze slag om Arnhem in Nederland. In 1945 namen de Polen de Duitse Havenstad "Wilhemshaven" in.

In 1943 werd er een divisie van Poolse soldaten gevormd in Rusland onder Sovjet controle die aan het oostfront vocht. Ze vochten loyaal naast de Sovjet troepen, ondanks het lijden dat ze hadden ervaren onder het Sovjet bewind en zij onderscheidde zich door, door de Duitse defensie linies heen te breken, de "Pomeranian Rampart", vochten in Saxony en bij de inname van Berlijn.

General Stefan Rowecki Alias Grot

De "Home Army", onder bevel van Generaal Stefan Roweki (codenaam "Grot") en na zijn gevangenneming in 1943 (hij werd later vermoord) vocht een veelzijdige oorlog, soms een open veldslag op brigade of divisiesterke, soms betrokken bij sabotage's, vaak opererende als een executie groep welke Duitse beambten liquiderende, ook vaak een psychologisch gevecht voerende tegen de Duitse militairen en burgers.

Het was een kostbare oorlog want de Duitsers namen altijd vergeldingsmaatregelen.

De "Inlichtingen Dienst" van de "Home Army" veroverde en verzond delen van de V1 voor onderzoek naar Londen, verschaftte informatie over de bewegingen van Duitse troepen (gaven ook een voorwaarschuwing van het Duitse plan voor de inval op Rusland) en gaven de RAF volledige informatie over Peenemunde, waar de Duitsers de V2 raket produceerden.

General Stefan Rowecki
Alias Grot

Het verraad

De misdaad in Katyn werd in 1943 ontdekt en veroorzaakte een scheuring in de Poolse - Sovjet relatie.

Vanaf dat moment werd de "Home Army" aangevallen door Sovjet propaganda als zouden ze samenwerken met de Duitsers om zogenaamd in opstand te komen wanneer het Rode leger de buitenwijken van Warszawa zou bereiken.

Heimelijk, kwamen in Teheran, de

Een massagraf in Katyn, 1943

Britten en Amerikanen overeen, de Russen profijt te laten trekken van hun invasie in Polen in 1939 en stonden toe, dat het veroverde land door hen kon worden behouden.

De "toevallige" dood van General Sikorski kwam goed uit en hielp de protesten tot een minimum te beperken.

Toen de Russen in Polen binnentrokken, werkte de "Home Army" samen met hen in het gevecht tegen de Duitsers en behaalden grote overwinningen bij Lwów, Wilno en Lublin om later te ontdekken dat ze zelf omsingeld waren en door hun "wapenbroeders" werden ontwapend en naar werkkampen in Siberië werden gedeporteerd.

Yalta Conferentie met Churchill, Roosevelt en Stalin

Op 1 Augustus 1944, met het Sovjet leger op de rechter oever van de Vistula, begon de Home Army een opstand in Warszawa; "De Warsaw Rising".

Heroische straatgevechten vonden plaats waar de gehele bevolking bij betrokken was, gebruik makende van de riolen als communicatielijnen en vluchtroutes, onder hevige bombardementen welke 63 dagen voortduurden.

De stad werd compleet verwoest. Niet alleen hielden de Russen op met oprukken, zij weigerden ook toestemming te verlenen aan de geallieerde vliegtuigen om te landen op de Russische vliegvelden, nadat deze voorraden hadden gedropt.

Na de overgave werden veel burgers en soldaten geëxecuteerd of naar concentratiekampen gezonden om te worden uitgeroeid en Warszawa werd met de grond gelijk gemaakt.

Het verlies in Warszawa vernietigde de politieke en militaire instituten van de Poolse ondergrondse en liet een weg open voor een "take over" door de Sovjet.

Met de bevrijding van Lublin in Juli 1944 werd een door de Sovjet gesteund Pools comité voor Nationale Bevrijding (een communistisch gouvernement alleen in naam) opgezet en de Britten voerde grote druk uit – meestal onsuccesvol – op de Poolse regering in ballingschap tot het accepteren van deze status quo.

In Yalta, plaatste in februari 1945, de geallieerden Polen in Russische invloed zone voor een NA oorlogs Europa.

Voor de meeste Polen waren deze twee gebeurtenissen perfect helder; Polen was weer verraden.

Op een gegeven moment was het Poolse leger, nog steeds vechtende in Italië en Duitsland, voorbereidingen aan het treffen om zich uit protest op alle fronten terug te trekken, tenslotte waren ze getraind en voorbereid om te vechten voor de Poolse bevrijding.

Het is te danken aan het Poolse

**Yalta Conferentie:
Churchill, Roosevelt & Stalin**

eergevoel dat zo een terugtrekking nooit heeft plaatsgevonden want het zou enorme gaten in de frontlinies hebben gegeven en besloten werd om hun geallieerden kameraden niet in groot gevaar te breng

De oorlog eindigde op 8 mei 1945

De Kosten

Eigenlijk waren het de Polen welke de oorlog verloren hebben. Meer dan een half miljoen vechtende mannen en vrouwen en 6 miljoen burgers(oftewel 22% van de totale bevolking) stierven.

Ongeveer 50% van hen waren Poolse Christenen en 50% waren Poolse Joden.

Circa 5.384.00 of 89,9% van de Poolse oorlogsslachtoffers waren slachtoffer van gevangnissen, dodenkampen, razzia's, executies, uitroeiingen van Ghetto's, epidemieën, verhongering, mateloos werken en ziekte behandelingen.

Er zijn zoveel Polen naar concentratiekampen gestuurd dat praktisch elke familie wel iemand had, die daar gemarteld en gedood is.

Er waren één miljoen oorlogswezen en een half miljoen oorlogsinvaliden.

Het land verloor 38% van zijn nationale activa (de Britten verloren 0,8% en Frankrijk 1,5%).

De helft van het land werd verslonden door de Sovjet Unie, inclusief de grote culturele centra Lwów en Wilno.

Veel Polen konden niet terugkeren naar hun land waarvoor ze hadden gevochten, omdat ze bij de "verkeerde" politieke groep behoorden of omdat ze van Oost Polen kwamen en dus Sovjet burgers werden.

Anderen werden gearresteerd, gemarteld en gevangen gezet door de Sovjet autoriteiten omdat zij tot de "Home Army" behoorden.

Hoewel overwinnaars, kregen zij geen toestemming deel te nemen aan de overwinningsfeestelijkheden.

Door te vechten: "Voor onze vrijheid en die van jullie" verwisselde zij de ene heerser voor de andere en werden voor vele jaren door de geallieerden machten behandeld als "de Vijand" dit nadat geallieerden machten hun eerst hebben verraden in Teheran en Yalta.

Burgemeester dooft Opstand in Warschau vlam

4 oktober 2012

Warschau's burgemeester Hanna Gronkiewicz-Waltz doofde een ceremoniële vlam uit die 63 dagen heeft gebrand ter nagedachtenis aan degenen die tegen de nazi's vochten in de 1944 Opstand in Warschau.

De jaarlijkse ceremonie van het doven van de vlam, op de Heuvel van de Opstand in Warschau in het Mokotów district van de hoofdstad, werd ook bijgewoond door de voorzitter van de Unie van Warschau opstandelingen Zbigniew Scibor-Rylski.

De heuvel werd gebouwd uit de puinhopen van de Poolse hoofdstad, nadat het door terugtrekkende Nazi's werd verwoest na de Opstand van Warschau, die gepland was voor een paar dagen, maar meer dan twee maanden duurde.

"De 68 jaar sinds de heuvel is gemaakt bewijst dat Warschau onoverwinnelijk en onwrikbaar is," zei burgemeester Gronkiewicz-Waltz zei tijdens de ceremonie op dinsdagavond.

Ongeveer 20.000 opstandelingen en 200.000 burgers zijn omgekomen tijdens de opstand die op 1 augustus 1944 begon.

Polen de Geschiedenis

De Piaste	TOP	De republiek Polen
Kazimierz I, II, III en IV	P O L E N	Polen in WOII (deel I)
De Jagiellonen		Polen in WOII (Deel II)
Sigismund I , II en III		Dooi, lente en bevroering
Het verval		Tegenstellingen en conflicten
De Poolse Delingen		Volksdemocratie en stalinisme
Congres van Wenen		De jaren negentig
Een eeuw afhankelijkheid		Solidariteit en Lech Wałęsa
De Eerste Wereldoorlog		Toen Lech Wałęsa de trein miste
De strijd om de Poolse grenzen		Bevolking van Polen

Polen in de WO II

Polen in de Tweede Wereldoorlog 1939 – 1945

Getto van Warschau Duitse soldaten verdrijven joodse families uit het getto van Warschau.

Tussen 28 juli en 13 september 1942 werden daaruit meer dan 300 000 Joden naar de vernietigingskampen gedeporteerd, van wie de meesten naar Treblinka.

De Poolse strijdkrachten werden in zeer korte tijd uitgeschakeld.

Op 17 sept. vluchtten Moscicki en minister-president Slawoj-Skladkowski naar Roemenië.

De senaatspresident Wladislaw Rackiewicz volgde Moscicki als president op en benoemde de (tot de oppositie behorende) generaal Sikorski tot minister-president.

Eveneens op 17 sept. waren Sovjetroepen Polen binnengevallen. In tegenstelling tot Hitler handhaafden de Sovjetautoriteiten de schijn van zelfbeschikking voor de bevolking. Inmiddels werden tal van mensen als 'vijanden des volks' – ambtenaren, rechters, ondernemers, intellectuelen – vervolgd en gedeporteerd.

Terwijl aanvankelijk een stroom vluchtelingen uit het door de Duitsers bezette gebied naar het Russische was getrokken, vluchtten in 1939 – 1940 honderdduizenden naar het 'Generalgouvernement', het door de Duitsers bezette Poolse gebied minus dat deel dat (onder de naam van 'ingegliederte Ostgebiete') zonder meer door het Groot-Duitse Rijk was geannexeerd en welks grenzen ongeveer het midden hielden tussen die van 1914 en de Pruisische grens na de Derde Poolse Deling van 1795.

Na de nederlaag van Frankrijk werd het Gouvernement-Generaal als 'Nebenland' met het rijk verbonden. In de volledig geannexeerde gebieden was Himmler belast met de germaniseringspolitiek.

In het bijzonder de Joden en de intellectuelen werden meedogenloos vervolgd; de methoden waren uitroeiing en deportatie naar het Gouvernement-Generaal.

Ook hier werd bewust gestreefd naar het reduceren van de Poolse bevolking tot een toestand van permanente horigheid. Göring trachtte de Poolse gebieden zoveel mogelijk economisch uit te buiten; de SS bedreef rassenpolitiek vanuit een ideologie waarin voor de volkeren van het Oosten slechts een plaats van inferioriteit was ingeruimd.

Nadat in juni 1941 de oorlog tegen de Sovjet-Unie was begonnen en de Duitsers in snel tempo waren opgerukt, werden zij aanvankelijk door de Wit-Russische en Oekraïense bevolking met gejuich begroet, maar de politiek van het tegen elkaar uitspelen van de verschillende nationaliteiten, de economische uitbuiting en de

Joodse families worden verdreven

politieterror deden de sympathie snel verdwijnen.

Sedert 1939 waren in Polen ondergrondse legers opgericht, zoals de Armia Krajowa (= 'leger in het land', zulks ter onderscheiding van de Poolse troepen die in het buitenland samen met de geallieerden streden), het – zowel anti-Duitse als anti-bolsjevistische – 'Oekraïense opstandelingenleger' (UPA), dat in Volhynië hele streken onder controle hield en een eigen bestuur alsmede een eigen schoolwezen instelde, en de Armia Ludowa (het 'Volksleger'), de strijdmacht van de in jan. 1942 opgerichte Poolse Arbeiderspartij (PPR), de opvolgster van de tijdens de grote 'zuiveringen' van de tweede helft van de jaren dertig door Stalin geliquideerde Poolse Communistische Partij.

Een grotere rol dan de PPR in Polen zelf gingen de in de Sovjet-Unie verblijvende communistische leiders spelen.

De kwestie van de grensregeling alsmede de wens van Polen een Russische vazalstaat te maken, veroorzaakten toenemende spanningen tussen de Poolse regering in ballingschap (Londen), die na de dood van Sikorski in juli 1943 onder leiding stond van S. Mikolajczyk, en Moskou.

De reeds gespannen situatie werd in april 1943 nog verscherpt door de Duitse onthulling van het bestaan van een massagraf van door de Russen vermoorde Poolse officieren bij Katyn (pas in 1991 kwam het eerste relaas van een getuige van de massamoord, die in opdracht van het Sovjet-Politburo werd uitgevoerd).

Op het verzoek van de Poolse regering in Londen, een onpartijdig onderzoek te laten doen door het Internationale Rode Kruis, reageerde Stalin met het verbreken van de diplomatieke betrekkingen met de Polen.

Op 22 juli 1944 werd in het toen door de Russen bezette Lublin een Comité der Nationale Bevrijding gevormd, een tegenregering, die ten opzichte van de Londense het voordeel genoot van directe militaire en politieke steun.

Arrestatie AK soldaten door de Duitser

De Armia Krajowa – die in de opstand van het getto van Warschau (april-juli 1942) het Joodse verzet o.m. door wapenleveranties had geholpen (de schatting van het aantal tijdens de oorlog omgekomen Poolse Joden ligt bij de drie miljoen; zie ook de Holocaust) – achtte in aug. 1944, toen de Russen reeds aan de Wisła stonden, de tijd rijp voor een grote Poolse operatie en begon de opstand van Warschau.

Deze eindigde in september met de door Hitler bevolen systematische verwoesting van de stad.

Van januari tot maart 1945 bezetten de Russen heel Polen.

Op de conferenties van Teheran (eind 1943) en Jalta (febr. 1945) werden de wissels voor Polen's toekomst gesteld.

In Teheran werd als oostgrens de Curzon-linie bepaald, terwijl Polen ter compensatie op kosten van Duitsland zich in het westen tot de Oder zou uitbreiden. In Jalta ging het vnl. om de toekomstige Poolse regering en om het regime in het land.

Op dit punt prevaleerde het Sovjetstandpunt eveneens: de vooral door Engeland gestelde eis van vrije verkiezingen werd zinloos, doordat werd afgesproken dat de uit het Lubliner Comité voortgekomen 'Provisorische Regering' slechts zou worden gewijzigd, niet vervangen.

Nadat in nov. 1944 Mikołajczyk was afgetreden en opgevolgd door de socialist T. Arciszewski, een consequent tegenstander van concessies aan de Sovjet-Unie, was de positie van de Londense Polen uiterst zwak geworden, ook omdat zij door Amerika en Engeland nauwelijks werden gesteund.

Stanisław Mikołajczyk premier in balli

Polen de Geschiedenis

De Piaste	TOP	De republiek Polen
Kazimierz I, II, III en IV	P O L E N	Polen in WOII (deel I)
De Jagiellonen		Polen in WOII (Deel II)
Sigismund I , II en III		Dooi, lente en bevroering
Het verval		Tegenstellingen en conflicten
De Poolse Delingen		Volksdemocratie en stalinisme
Congres van Wenen		De jaren negentig
Een eeuw afhankelijkheid		Solidariteit en Lech Wałęsa
De Eerste Wereldoorlog		Toen Lech Wałęsa de trein miste
De strijd om de Poolse grenzen		Bevolking van Polen

Dooi, Lente en bevroering

Dooi, lente en bevroering 1953 – 1958

Na de dood van Stalin begon ook in Polen een periode van aarzelende dooi.

Na de arrestatie van kardinaal Wyszyński en andere geestelijken gaf een groot deel van de bevolking blijk van een afwijzende houding tegenover het regime, dat in 1954 geplaagd werd door stakingen en protesten tegen de stijging van de kosten van levensonderhoud.

Het tweede congres van de PZPR besloot tot een 'nieuwe koers': meer aandacht zou worden besteed aan de productie van consumptiegoederen en de collectivisatie van de landbouw moest zich meer dan tevoren op basis van vrijwilligheid voltrekken.

Naar aanleiding van onthullingen door een naar het Westen gevluchte officier over de methoden van de staatsveiligheidsdienst werd het ministerie waaronder deze ressorteerde in dec. 1954 opgeheven. Gomulka werd in vrijheid gesteld, maar voorlopig niet gerehabiliteerd.

Nadat Bierut na het 20ste congres van de Communistische Partij van de Sovjet-Unie was gestorven, volgde hem als eerste-secretaris E. Ochab op (20 maart 1956).

In de pers en in het parlement openbaarde zich een geest van iets vrijmoediger kritiek.

In mei 1956 leidde een amnestie tot de vrijlating van 30 000 gevangenen.

Protesten van arbeiders in de metaalindustrie in Poznan tegen te lage reële lonen mondten in juni uit in demonstraties en een algemene staking.

Nadat de politie enkele demonstranten had gedood, ging de menigte tot een gewapende opstand over (28 juni 1956). Poolse en Sovjetmilitairen sloegen het verzet neer.

In deze tijd van spanning voeren partij en regering geen vaste koers.

De leiding was verdeeld: Cyrankiewicz, Rapacki, Jedrychowski en Gierk bepleitten voorzichtige hervormingen en een grotere zelfstandigheid ten opzichte van Moskou; Minc, Rokossovski, Z. Nowak – de naar de plaats van samenkomst zo geheten 'Natolin-groep' – wilden een harde koers. Tussen beide groepen in stonden veel aarzelenden en opportunisten. Binnen de partijleiding voltrok zich in oktober een gedeeltelijke ommekeer.

Op 9 okt. 1956 trad Minc als lid van het Politburo af, op 19 en 20 okt. werden Gomulka (die Ochab als eerste-secretaris verving), Spychalski en Z. Kliszko formeel in dat college opgenomen.

Er bleven evenwel ook aanhangers van de Natolin-groep in de leiding.

De marge voor een 'eigen weg' was niet breed. Rokossovski verdween naar de

Kardinaal Stefan Wyszyński

Józef Cyrankiewicz

Sovjet-Unie en werd opgevolgd door Spychalski.

De Sovjet-Unie bleek tot economische concessies bereid: aan de directe uitbuiting van Polen (dat ver onder de wereldmarktprijs goederen, zoals steenkolen, had moeten leveren) kwam een einde.

In de fabrieken en de mijnen waren spontaan arbeidersraden gevormd, die door een wet van 19 nov. 1956 werden geïnstitutionaliseerd.

Deze kregen overigens geen zeggenschap over de productie en werden in snel tempo gedegradeerd tot machteloze adviescolleges, die slechts over kleine bedrijfsproblemen mochten beraadslagen.

In jan. 1957 werden parlamentsverkiezingen gehouden, waarbij het 'Front van nationale eenheid' een eenheidslijst presenteerde.

In de loop van 1957 openbaarden zich binnen de PZPR crisisverschijnselen. Met name onder de jeugd waren er velen die radicale veranderingen nastreefden en volledige vrijheid van meningsuiting opeisten.

In de partij vonden zij hun vertegenwoordigers onder de door hun tegenstanders als 'revisionisten' of 'uiterst links' bestempelde intellectuelen (onder wie de filosoof Leszek Kolakowski). Gomulka keerde zich krachtig tegen deze richting.

In 1958 werd de koers nog duidelijker tegen liberalisatietendenties gericht.

Op 30 april werd de minister van Onderwijs, W. Bienkowski, ontslagen in verband met zijn verzet tegen een zuivering van de redactie van het als 'revisionistisch' bestempelde blad Nowa Kultura.

In december kregen door een wet op de arbeidersraden in deze organen ook zitting representanten van partij en vakverbond en werd uitdrukkelijk het vetorecht van de directie erkend.

De hoop, gewekt door de 'lente in oktober', was bevroren.

Polen de Geschiedenis

De Piaste	TOP	De republiek Polen
Kazimierz I, II, III en IV	P O L E N	Polen in WOII (deel I)
De Jagiellonen		Polen in WOII (Deel II)
Sigismund I , II en III		Dooi, lente en bevrozing
Het verval		Tegenstellingen en conflicten
De Poolse Delingen		Volksdemocratie en stalinisme
Congres van Wenen		De jaren negentig
Een eeuw afhankelijkheid		Solidariteit en Lech Wałęsa
De Eerste Wereldoorlog		Toen Lech Wałęsa de trein miste
De strijd om de Poolse grenzen		Bevolking van Polen

Tegenstellingen

Tegenstellingen en conflicten 1959 – 1980

Binnen staats- en partijleiding werd de positie van Gomulka, die nu door Moskou zonder reserves werd gesteund, versterkt.

In 1960, 1962 en 1966 laaiden er hevige spanningen met de kerk op, waarbij kardinaal Wyszynski telkens het doelwit van felle aanvallen was.

Herhaaldelijk kwam het tot betogingen van studenten en acties van intellectuelen en kunstenaars, die door de partijleiding werden gewantrouwd en van vijandigheid ten opzichte van het 'socialisme' worden beschuldigd.

In okt. 1966 werd o.m. de filosoof Kolakowski uit de partij gezet.

In 1967 leek de 'partizanengroep' onder leiding van de minister van Binnenlandse Zaken, M. Moczar, terrein te winnen.

Zijn aanhangers, wel 'anti-Russische stalinisten' genoemd, kwamen voort uit het (communistische) verzet in eigen land en onder hen waren antisemitische gevoelens wijd verbreid.

Toen in jan. – maart 1968 studentendemonstraties en botsingen met de politie plaatsvonden, werd de schuld gegeven aan de 'zionisten', de partij werd gezuiverd.

Hoewel Moczar tegenover Gomulka het onderspit dolf (in juli 1968 trad hij af als minister), bleef zijn groep een machtsfactor van belang. Polen nam deel aan de invasie van Tsjechoslowakije (aug. 1968) en volgde geheel de Russische lijn. Het grootste probleem voor de leiding was de te geringe en te onevenwichtige economische groei.

In 1970 werd de situatie, ook als gevolg van een slechte oogst, kritiek.

Op 12 dec. kondigde de regering prijsverhogingen voor levensmiddelen aan, waartegen een verlaging van de prijzen voor duurzame consumptiegoederen niet opwoog.

Tot grootscheepse uitingen van verzet kwam het vooral in de Oostzee havens.

Op 13 dec. begonnen in Gdańsk demonstraties en stakingen.

Zij breidden zich uit over Gdynia, Szczecin en andere steden. De uitroeping van de staat van beleg en dreigementen van de regering voorkwamen dat de beweging zich over heel Polen uitbreidde.

Op 18 dec. was het tot een opstand uitgegroeide verzet gebroken. Gomulka, die eerder in de maand met de West-Duitse bondskanselier Willy Brandt het Verdrag van Warschau had ondertekend (feitelijke erkenning van de Poolse westgrens; bereidheid van Polen tienduizenden Duitsers uit het land te laten vertrekken die tot dusverre geen vergunning daartoe konden krijgen), had zich tegen de situatie niet opgewassen getoond.

Mieczysław Moczar

Op 20 dec. trad Gomulka af, samen met Kliszko en Spychalski; enige dagen later werd premier Cyrankiewicz vervangen door P. Jaroszewicz.

De nieuwe leidersgroep omvatte E. Giereks 'technocraten' en de 'partizanen' van Moczar, die nu voor het eerst volledig lid van het Politburo werd.

De pragmaticus Gierek, opvolger van Gomulka, zorgde ervoor de vriendschap met de Sovjet-Unie te onderstrepen en tegelijk in het binnenland enkele prijsmaatregelen ongedaan te maken.

Met behulp van de Sovjet-Unie wist hij de invloed van zijn rivaal Moczar terug te dringen.

De eerste jaren van Giereks bewind straalden een optimistisch vooruitgangsgeloof uit.

De communistische media begonnen zelfs van een Pools Wirtschaftswunder te spreken. Toch bleven vele sociaal-economische noden, zoals de woningnood en het tekort aan consumptieartikelen, onopgelost.

In juni 1976 braken in een aantal Poolse steden (Radom, Katowice, Łódź, Poznań, Warschau) stakingen uit naar aanleiding van forse prijsstijgingen van de levensmiddelen.

De regering trok hierop de prijsverhogingen in, maar de politie arresteerde honderden betogers met geweld.

In sept. 1976 richtten veertien prominente schrijvers en wetenschapsmensen (Jerzy Andrzejewski, Jacek Kuroń, Edward Lipiński e.a.) het Comité der Verdediging van de Arbeiders (het KOR) op.

In sept. 1977 verbreedde het KOR zijn doelstellingen tot de behartiging van de mensenrechten in brede zin en noemde zich van toen af aan KSS-KOR, het Comité voor Sociale Zelfverdediging (dat zich in sept. 1981 ophief).

In de periode 1977 – 1980 ontstond een groot aantal andere onofficiële organisaties, zoals het ROPCO, de Beweging voor de Rechten van de Mens en Burger en het zeer anti-Russische KPN, de Confederatie voor een Onafhankelijk Polen.

Al deze organisaties gingen in toenemende mate via zelfgemaakte publicaties (die de officiële censuur niet gepasseerd waren) hun ideeën verbreiden.

Piotr Jaroszewicz

Jacek Kuroń

Polen de Geschiedenis

De Piaste	TOP	De republiek Polen
Kazimierz I, II, III en IV	P O L E N	Polen in WOII (deel I)
De Jagiellonen		Polen in WOII (Deel II)
Sigismund I , II en III		Dooi, lente en bevrozing
Het verval		Tegenstellingen en conflicten
De Poolse Delingen		Volksdemocratie en stalinisme
Congres van Wenen		De jaren negentig
Een eeuw afhankelijkheid		Solidariteit en Lech Wałęsa
De Eerste Wereldoorlog		Toen Lech Wałęsa de trein miste
De strijd om de Poolse grenzen		Bevolking van Polen

Volksdemocratie

Volksdemocratie en stalinisme 1945 – 1953

Op 28 juni 1945 kwam een 'regering van nationale eenheid' tot stand, waarin de communisten domineerden.

Zij beschikten over het staatsveiligheidsapparaat en controleerden de Poolse kolonisatie van de op Duitsland gewonnen gebieden, waaruit de meeste Duitsers op dikwijls gruwelijke wijze werden verdreven.

De bolsjevisatie stuitte in Polen op verzet van de hier sterk nationaal-georiënteerde Rooms-Katholieke Kerk en van de eerst geleidelijk bedwongen ondergrondse strijdkrachten.

Binnen de regering streefde Mikolajczyk naar het behoud van een minimum aan democratie.

Ook binnen de PPS, die zich had moeten uitspreken voor een toekomstige fusie met de communistische PPR, werd verzet geboden en het door de minister voor de -herwonnen gebieden-,

Wladyslaw Gomulka, geëiste -Democratische Blok-, dat als eenheidsfront de verkiezingen had kunnen ingaan, kwam niet tot stand.

Nadat verschillende kleinere partijen waren uitgeschakeld, richtte zich de politieterror tegen Mikolajczyk's (uit de regering getreden) Boerenpartij, die bij de verkiezingen van jan. 1947 nog ruim 10% van de stemmen verkreeg tegen 80% voor het door de PPR geleide 'Democratische Blok'.

Deze laatste koos B. Bierut tot president, die J. Cyrankiewicz tot minister-president benoemde.

De uitschakeling van Mikolajczyk en de vereniging in 1948 van PPR en PPS tot de Poolse Verenigde Arbeiderspartij (PZPR) brachten de stabilisatie van het nieuwe regime tot uitdrukking, dat zich na de reeds in 1947 begonnen terugdringing van de 'nationale' communisten (in sept. 1948 verving Bierut Gomulka als eerste-secretaris van de partij; met Gomulka vielen in ongenade o.a. M. Spychalski en Z. Kliszko) als volkomen onderhorig aan Moskou manifesteerde.

In nov. 1949 werd Sovjetmaarschalk K. Rokossovski (een Pool van geboorte, maar volledig gerussificeerd) tot minister van Defensie en maarschalk van Polen benoemd.

In tegenstelling tot de ontwikkelingen in de andere Oost-Europese landen voltrok de collectivisatie van de landbouw zich niet consequent en onvolledig, terwijl het in Polen niet tot spectaculaire terechtstellingen van in ongenade gevallen communistische leiders kwam

Wladyslaw Gomulka

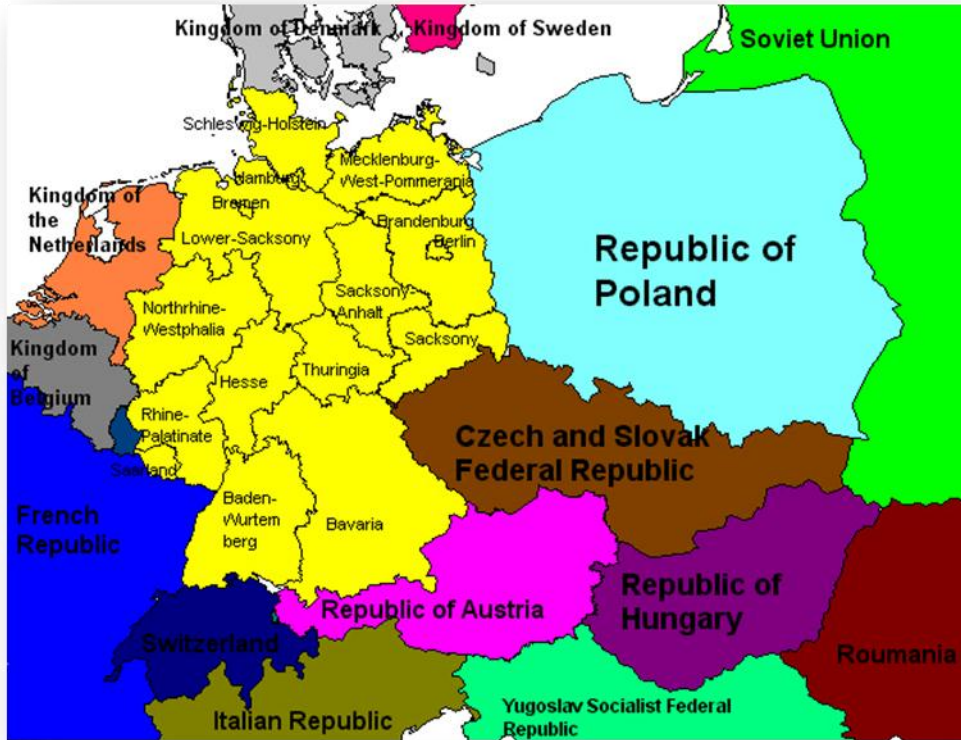

Boleslaw Bierut (1892-1956)

Konstantin K. Rokossovsky

Polen de Geschiedenis

De Piaste	TOP	De republiek Polen
Kazimierz I, II, III en IV	P O L E N	Polen in WOII (deel I)
De Jagiellonen		Polen in WOII (Deel II)
Sigismund I , II en III		Dooi, lente en bevroering
Het verval		Tegenstellingen en conflicten
De Poolse Delingen		Volksdemocratie en stalinisme
Congres van Wenen		De jaren negentig
Een eeuw afhankelijkheid		Solidariteit en Lech Wałęsa
De Eerste Wereldoorlog		Toen Lech Wałęsa de trein miste
De strijd om de Poolse grenzen		Bevolking van Polen

De Jaren Negentig

De jaren negentig

In juni 1989 werden de eerste vrije verkiezingen gehouden voor de nieuwe Senaat, waarbij de communisten werden verpletterd en de oppositie alle beschikbare zetels won.

In de Sejm kreeg de oppositie in totaal 35% van de zetels toegewezen.

De voormalige bondgenoten van de communisten, de Democratische Partij en de Boerenpartij, kozen echter al snel de zijde van de oppositie.

In juli trad Jaruzelski af als partijleider; hij werd opgevolgd door demissionair premier Rakowski. Jaruzelski werd met veel moeite tot president gekozen.

Op 19 aug. werd Tadeusz Mazowiecki op voordracht van Walesa tot premier benoemd.

Op het elfde partijcongres (jan. 1990) hief de communistische partij (PZPR) zichzelf op.

Als haar opvolger werd de Sociaal-Democratie van de Republiek Polen (SdRP) opgericht, die tezamen met de linkse vakbond OPZZ de Alliantie van Democratisch Links (SLD) ging vormen.

Tussen 1990 en 1993 zou het 45 000 man sterke Sovjetleger in Polen zich terugtrekken.

Begin 1990 maakte minister van Financiën Leszek Balcerowicz, een begin met radicale economische hervormingen ter bestrijding van de hyperinflatie, die in 1989 tot boven de 1000% was opgelopen.

De scherpe daling van de inflatie ging gepaard met een sterke daling van de levensstandaard, massale werkloosheid en een recessie.

Na een breuk in Solidariteit stelden Mazowiecki en Walesa zich beiden kandidaat voor de presidentsverkiezingen van eind 1990.

In de tweede ronde op 9 dec. triomfeerde Walesa met ruim 74%; op 22 dec. werd hij als president beëdigd. Lech Wałęsa in 2009

Lech Wałęsa in 2009

In jan. 1991 trad een nieuw kabinet onder leiding van Jan Krzysztof Bielecki aan. Met Duitsland werd op 14 nov. 1990 een verdrag met betrekking tot de vaststelling van de Oder-Neisse-grens getekend, gevolgd door een vriendschapsverdrag tussen beide landen op 17 juni 1991.

Het Warschaupact werd op 1 juli in Praag door de zes overgebleven leden formeel opgeheven.

Tadeusz Mazowiecki in Krzyżowa

Lech Wałęsa

In juni leed president Walesa een persoonlijke nederlaag, toen de Sejm – ondanks twee maal een presidentieel veto – met het oog op de eerste democratische verkiezingen op 27 okt. 1991 een nieuwe kieswet aannam.

Die verkiezingen leverden een versplinterd parlement op, een situatie waarvoor Walesa gewaarschuwd had.

Achtereenvolgens formeerden Jan Olszewski (dec. 1991 – juni 1992), Waldemar Pawlak (juni – juli 1992) en Hanna Suchocka (juli 1992 – mei 1993) een regering. Suchocka werd gevraagd aan te blijven tot de nieuwe verkiezingen onder een nieuwe kieswet in sept. 1993.

Deze verkiezingen leverden een overwinning op voor de ex-communisten.

De Poolse Boerenpartij (PSL) eindigde als tweede.

Samen kregen zij twee derde van de zetels in de Sejm en driekwart van de zetels in de Senaat, ruim voldoende voor de vorming van een nieuwe regering.

De coalitie beloofde het beleid van privatiseringen en andere hervormingen voort te zetten.

Economisch waren de jaren negentig gunstige jaren met een groei van rond de 6%. In sept. 1993 verlieten de laatste Russische troepen Polen.

Bij de presidentsverkiezingen van nov. 1995 versloeg SLD-voorman Aleksander Kwasniewski met een klein verschil Lech Walesa.

In hetzelfde jaar kwam een geldhervorming tot stand (opwaardering van de zloty) en werd een begin gemaakt met de privatisering van kleine en middelgrote staatsbedrijven.

In de zomer van 1996 keurde het parlement een hervormingsplan goed om het centrale bestuur te stroomlijnen en de rol van de overheid in de economie te beperken. In dezelfde periode trad Polen als derde voormalig communistisch land toe tot de OESO.

In aug. werd de scheepswerf in Gdansk failliet verklaard.

De werf had in 1980 een belangrijke rol gespeeld bij de oprichting van de onafhankelijke vakbond Solidariteit.

In 1997 werd een nieuwe grondwet, waaraan jaren was gewerkt, door beide kamers aanvaard en van kracht.

Hij legde het land vast als een parlementaire democratie met een vrijemarkteconomie (zie ook § 3.1).

In sept. 1997 leverden de parlementsverkiezingen een grote overwinning op voor de oppositionele Kiesactie Solidariteit (AWS), een coalitie van ruim 20 conservatieve, katholieke en nationalistische organisaties rondom de vakbond

Lech Wałęsa in 2009

Aleksander Kwasniewski

Solidariteit. Jerzy Buzek werd in oktober premier van een coalitie tussen AWS en de liberale Vrijheidsunie.

In 1997 besloot de Europese Unie dat Polen op termijn zou kunnen toetreden tot de EU. In datzelfde jaar nodigde de NAVO Polen uit lid te worden van het bondgenootschap, hetgeen in maart 1999 zijn beslag kreeg.

Eind mei 2000 trok de liberale Vrijheidsunie (UW) van vice-premier en minister van Financiën Leszek Balcerowicz zich terug uit de regeringscoalitie met de rechtse Kiesactie Solidariteit (AWS).

Op de achtergrond speelde het landelijke conflict over het economische hervormingsbeleid, dat volgens de UW door een deel van de AWS werd tegengewerkt. Na een mislukte lijmpoging ging de regering-Buzek begin juni door als minderheidskabinet.

Bij de in oktober 2000 gehouden presidentsverkiezingen wist de zittende president Aleksander Kwaśniewski (SLD) al in de eerste ronde met 54% de absolute meerderheid te behalen.

De AWS-kandidaat Marian Krzaklewski kreeg 16%, terwijl ex-president Lech Wałęsa slechts 1% van de stemmen vergaarde. Kwaśniewski werd herkozen voor een periode van vijf jaar.

De opkomst was 61%.

Polen de Geschiedenis

De Piaste	TOP	De republiek Polen
Kazimierz I, II, III en IV	P O L E N	Polen in WOII (deel I)
De Jagiellonen		Polen in WOII (Deel II)
Sigismund I , II en III		Dooi, lente en bevroering
Het verval		Tegenstellingen en conflicten
De Poolse Delingen		Volksdemocratie en stalinisme
Congres van Wenen		De jaren negentig
Een eeuw afhankelijkheid		Solidariteit en Lech Wałęsa
De Eerste Wereldoorlog		Toen Lech Wałęsa de trein miste
De strijd om de Poolse grenzen		Bevolking van Polen

De Solidariteit

Solidariteit en Lech Wałęsa

Op het 8ste congres van de PZPR (febr. 1980) werd premier Piotr Jaroszewicz voor het economisch wanbeheer aansprakelijk gesteld en door Edward Babiuch vervangen. Babiuch werd op 1 juli 1980 gedwongen grote verhogingen van de levensmiddelenprijzen door te voeren.

Dit leidde tot een stakingsgolf door heel Polen.

Het centrum van de stakingsacties was de Leninwerf in Gdańsk.

Meer dan 300 bedrijven hadden hier een gezamenlijk comité gevormd, dat op 21 aug. onder leiding van Lech Wałęsa onderhandelingen begon met een regeringsdelegatie onder leiding van vice-premier Mieczysław Jagielski.

Op 31 aug. kwam het "Akkoord van Gdańsk" tot stand, waarin de Poolse regering de oprichting van vrije vakbonden, een nieuwe wet op de censuur, economische hervormingen, de uitzending van de heilige mis zondags over de radio en de vrijlating van de politieke gevangenen toestond, en de nieuwe vakbond Solidarność (Solidariteit) de leidende rol van de communistische partij in de staat erkende.

Solidariteit (waarbij zich meer dan 10 miljoen Poolse werknemers aansloten) moest echter voor de realisering van het Akkoord van Gdańsk in zijn totaliteit hard vechten, waarbij er soms sprake was van stakingen die de hele economie van het land plat legden.

De Poolse partijleiding, waarin Gierek op 6 sept. werd opgevolgd door Stanisław Kania en Babiuch door Pinkowski, werd in haar aanvankelijk afwijzende houding gesterkt door de zusterpartijen in de Sovjet-Unie, Tsjechoslowakije en de Duitse Democratische Republiek.

Pas begin 1981 kwam de meerderheid van de Poolse partijleiding, waarin generaal Wojciech Jaruzelski Pinkowski als premier had vervangen (okt. 1980), tot de conclusie dat Polen niet langer zonder de medewerking van Solidariteit viel te regeren en dat men alleen gezamenlijk de grote economische problemen kon oplossen.

De erkenning van de boerenvakbond in april 1981 was een nieuw bewijs van dat inzicht van de partijtop.

Op het in juli 1981 gehouden partijcongres werd de lijn-Kania bevestigd; Kania werd als secretaris-generaal herkozen, deze keer voor het eerst door het congres (tevorens gebeurde dat door het Centraal Comité)

Edward Babiuch

Stanisław Kania 1979

**Wojciech Witold
Jaruzelski in 1968**

Intussen bleef Solidariteit sterke druk uitoefenen op de sociaaleconomische politiek van de regering, o.m. door middel van stakingen.

In de gehele conflictueuze periode speelde de Rooms Katholieke Kerk een bemiddelende rol. In okt. 1981 moest Kania plaatsmaken voor Jaruzelski.

Op 13 dec. 1981 kondigde het militair gezag de staat van beleg af.

Er werd een Militaire Raad opgericht voor de Redding van het Vaderland (PRON), vakbondsactiviteiten werden verboden en meer dan duizend vakbondsactivisten en dissidenten, onder wie Wałęsa, werden geïnterneerd.

Enige leiders van Solidariteit zetten het verzet ondergronds voort, onder meer door de publicatie van illegale tijdschriften, zoals Tygodnik Mazowsze en Wola.

In nov. 1982 kwam Wałęsa weer op vrije voeten; in december werd de staat van beleg opgeschort.

De toekenning van de Nobelprijs voor de vrede aan Wałęsa was een steun in de rug voor Solidariteit en haar verzet tegen de staat van beleg.

In okt. 1984 werd de oppositionele priester Jerzy Popiełuszko vermoord door leden van de geheime politie.

In sept. 1986 kondigde de regering voor vrijwel alle politieke gevangenen amnestie af. Zij weigerde echter onderhandelingen te openen met Solidariteit.

Pas na stakingen in mei en aug. 1988 opende de regering het overleg met zijn leider, Lech Wałęsa.

In okt. werd premier Zbigniew Messner opgevolgd door Mieczysław Rakowski. Het overleg tussen de regering en Solidariteit mondde uit in een rondetafelconferentie (febr. -april 1989), een voorbeeld dat door een aantal andere Oostbloklanden gevolgd zou worden.

Resultaat was een akkoord dat voorzag in de legalisering van Solidariteit, invoering van het recht van vrijheid van meningsuiting en de vorming van politieke organisaties.

Bovendien sprak het akkoord over staatkundige hervormingen, zoals de instelling van een tweekamerstelsel en vergroting van de bevoegdheden van de president, en over het in ere herstellen van de vrijemarktprincipes in de Poolse economie.

De beroemde ronde tafel 1989

Polen de Geschiedenis

De Piaste	TOP	De republiek Polen
Kazimierz I, II, III en IV	P O L E N	Polen in WOII (deel I)
De Jagiellonen		Polen in WOII (Deel II)
Sigismund I , II en III		Dooi, lente en bevroering
Het verval		Tegenstellingen en conflicten
De Poolse Delingen		Volksdemocratie en stalinisme
Congres van Wenen		De jaren negentig
Een eeuw afhankelijkheid		Solidariteit en Lech Wałęsa
De Eerste Wereldoorlog		Toen Lech Wałęsa de trein miste
De strijd om de Poolse grenzen		Bevolking van Polen

Lech Walensa

Toen Lech Wałęsa de trein miste

Het is deze maand 25 jaar geleden dat Lech Wałęsa een staking uitriep op de scheepswerf in het Poolse Gdansk.

Het was het begin van de vakbond Solidarnosc (Solidariteit), en het einde van het communistische regime in Polen.

Het jubileum is voor Wałęsa aanleiding de vakbond de rug toe te keren.

Eind deze maand is hij desondanks een prominent gast bij de festiviteiten rond 25 jaar Solidarnosc.

Door Runa Hellinga van 18.08.2005

Zijn levensverhaal mag er wezen.

De jonge Lech Wałęsa was te rusteloos voor Popowo, het dorp waar hij opgroeide. Popowo was zo klein dat hij pas voor het eerst een auto zag op de dag dat hij naar school ging in een iets grotere buurgemeente. Zijn dorp benauwde hem.

Op een dag stapte hij op de trein, op zoek naar een spannender leven. In Gdansk maakte die trein een tussenstop.

Omdat Wałęsa dorst had, ging hij in het station wat drinken.

Toen hij terugkwam, was zijn trein vertrokken. In de stad liep hij een kennis tegen het lijf die hem aanraadde bij de scheepswerf te solliciteren. Luttele dagen later kon hij aan de slag als elektriciën.

Het was die gemiste trein die voor Polen grote gevolgen had.

Toen hij in 1967 bij de werf kwam, was hij naar eigen zeggen nog een plattelandsjongen.

Op de werf veranderde dat. Binnen de communistische wereld was het een plaats waar mensen in aanraking kwamen met buitenlanders.

Ze hoorden van zeelieden over de salarissen en leefomstandigheden elders.

Op het eigen bedrijf waren de omstandigheden schrijnend. Toen de arbeiders december 1970 in opstand kwamen, was Walesa één van de leiders.

Hij belandde kort in de cel. Belangrijk was het bezoek van paus Johannes Paulus II aan zijn vaderland en diens oproep aan de Polen niet bang te zijn. Wałęsa vatte dat op als een oproep in verzet te komen.

In 1978 stond hij aan de wieg van een ondergrondse vakbond in Gdansk.

Toen in augustus 1980 een staking uitbrak op de werf sloot hij zich bij de stakers aan.

Al snel had hij de leiding. Walesa had humor, wist massa's te bespelen en overtuigde de stakers ervan niet alleen economische eisen te stellen, maar ook de oprichting van een vrije vakbond na te streven.

Toen Solidariteit in augustus werd erkend, hadden de stakers iets bereikt dat

ongekend was onder het communisme.

Al snel had de bond tien miljoen leden. Elders in het Oostblok heerste argwaan. De dreiging van een militaire invasie bracht de Poolse communistische partij er eind 1981 toe de staat van beleg uit te roepen.

Wałęsa verdween in de cel. Elf maanden zat hij vast.

Dat hij in 1983 de Nobelprijs voor de Vrede won, was een internationale erkenning voor zijn rol. Onmiskenbaar zijn zijn verdiensten als leider van Solidariteit en als onderhandelaar bij de besprekingen die in 1989 tot de eerste 'vrije' verkiezingen leidden.

Minder succesvol was hij als eerste president van het democratische Polen waartoe hij in 1990 werd gekozen. Politiek bleek hij onvoorspelbaar.

In 1995 verloor hij de presidentsverkiezingen van de oud-communist Alexander Kwasniewski. Wałęsa acht zijn rol in Polen niet uitgespeeld. 'Ik probeer een positieve invloed op Polen uit te oefenen.'

Hij is er van overtuigd dat de revolutie goed was, maar beseft dat veel Polen de prijs die ze ervoor betaalden hoog vinden.

Het land kent een grote werkloosheid, de hooggespannen verwachtingen van 1990 kwamen niet uit. 'Als mensen mij daarvan de schuld geven, zeg ik: 'vrienden, jullie hebben gelijk'.

Maar hadden we de verandering van het systeem dan aan onze kinderen en kleinkinderen moeten overlaten? We kunnen nu stemmen en we hebben vrijheid. Die kritiek is de prijs die ik moet betalen.'

Polen de Geschiedenis

De Piaste	TOP	De republiek Polen
Kazimierz I, II, III en IV	P O L E N	Polen in WOII (deel I)
De Jagiellonen		Polen in WOII (Deel II)
Sigismund I , II en III		Dooi, lente en bevrozing
Het verval		Tegenstellingen en conflicten
De Poolse Delingen		Volksdemocratie en stalinisme
Congres van Wenen		De jaren negentig
Een eeuw afhankelijkheid		Solidariteit en Lech Wałęsa
De Eerste Wereldoorlog		Toen Lech Wałęsa de trein miste
De strijd om de Poolse grenzen		Bevolking van Polen

De Bevolking van Polen

Bevolking van Polen

Samenstelling en spreiding

De bevolking bestaat voor ongeveer 98% uit Polen (vóór de Tweede Wereldoorlog 65%).

In de provincie Śląsk bevindt zich een aanzienlijke Duitse minderheid. Verder zijn er in de regio Gdańsk de Kasjoeben.

Ook zijn er nog Wit-Russische, Oekraïense, Russische, Litouwse, Tsjechische, Slowaakse, en Griekse minderheden alsmede zigeuners.

In de periode 1985-1995 bedroeg de gemiddelde bevolkingstoename 0,4%. In 2009 was het geboortecijfer 10,1 per 1000 inwoners; het sterftcijfer bedroeg in 2009 9,9 per 1000 inwoners.

Ongeveer 68% van de bevolking woont in steden; de grootste steden zijn: Warschau, Łódz, Kraków, Wrocław, Poznan en Gdansk.

Taal

De officiële taal is het Pools; de minderheden spreken hun eigen talen. Naast deze talen, hebben veel Polen en vooral de jongeren zich na de omwenteling een tweede taal eigen gemaakt, t.w. het Engels, Duits.

Onder de ouderen wordt al tweede taal veel het Russische en Duits gesproken hoewel de laatste taal geen favoriet is.

Religie

Ongeveer 95% van de bevolking is geregistreerd Rooms-Katholiek; 1,5% behoort tot de Russisch-Orthodoxe Kerk; 1,0% is protestants, van wie de meeste lutheranen. Verder zijn er zo'n ca. 80 000 oud-katholieken.

Het aantal joden – in 1939 nog 10% van de bevolking – bedroeg in 1993 nog slechts 1300 maar is in de 21e eeuw weer stijgende.

De Rooms-Katholieke Kerk is georganiseerd in de aartsbisdommen Gniezno, Kraków, Poznan, Warschau en Wrocław, plus twee aartsbisdommen buiten het Poolse grondgebied; Lwów en Vilnius, en 21 bisdommen.

Primaat van Polen is de aartsbisschop van Warschau en Gniezno (het oudste bisdom).

Tijdens het communistische regime bloeide de kerk tegen de verdrukking in.

In 1950, 1956 en 1972 sloten kerk en staat overeenkomsten, waarbij de kerk het regime aanvaardde en de staat garanties gaf voor het kerkelijk bestuur en het Katholieke onderwijs.

Johannes de Doper Kathedraal in Gniezno

Het bezoek van paus Johannes Paulus II aan zijn vaderland in juni 1979 versterkte de positie van de kerk ten opzichte van de overheid.

In mei 1989 werd een nieuw akkoord bereikt, waarbij de kerk volledig wettelijk erkend werd. In het akkoord werden de onafhankelijkheid van de kerk en de vrijheid van godsdienst vastgelegd. Bovendien kreeg de kerk recht op eigen scholen en media.

Polen de Economie 14-10-2012

Algemeen

Polen heeft na de Tweede Wereldoorlog het economisch model van de Sovjet-Unie gekopieerd. Banken en grote bedrijven werden genationaliseerd en het grootgrondbezit werd opgeheven.

Slechts de kleinere boerenbedrijven en de dienstensector bleven in particuliere handen.

Het levenspeil bleef lange tijd erg laag, maar wel veranderde Polen geleidelijk van een overwegend agrarisch in een geïndustrialiseerd land.

In 1995 werkten er van de beroepsbevolking 22% in de landbouw, 32% in de industrie en 46% in handel en dienstensector.

De onevenwichtige economische ontwikkeling en de verwaarlozing van de consumptieve sector vormden een belangrijke oorzaak voor de sociale onlusten van 1956, 1970 en 1980.

Tussen 1980 en 1995 steeg het bruto nationaal product (bnp) per hoofd van de bevolking gemiddeld met 2,4% per jaar (in 1994 al 5,2% en in 1995 liefst 7%; in 1996 5,5%); in absolute termen was het bnp echter laag (in 1995 \$ 2.790 per hoofd van de bevolking).

In 1989 werden de vrije markt principes in de Poolse economie hersteld. Op 1 jan. 1990 nam de regering Mazowiecki een omvangrijk economisch hervormingsprogramma aan.

Het voorzag in het vrijlaten van de prijzen (in 1991 verviervoudigden ze zonder dat er loonstijging tegenover stond), voorts het convertibel maken van de zloty en de invoering van een zware belasting op loonstijgingen die uit zouden gaan boven de vastgestelde norm.

Daarnaast was een belangrijk doel het onder controle krijgen van de overheidsuitgaven door vermindering van de uitgaven en een strakker belastingsysteem.

Als gevolg van dit beleid daalde de inflatie (15% in 1997) en breidde de particuliere sector zich snel uit. Polen heeft zich in de jaren negentig in hoog tempo tot een vrijmarkteconomie ontwikkeld en is daarmee, in vergelijking tot de andere voormalige Oostbloklanden, koploper.

Landbouw, veehouderij en visserij

Het grootgrondbezit werd na de communistische machtsovername opgeheven, dwz. het grondbezit boven de 50 ha (100 ha in de nieuw verworven westelijke gebieden).

Aanvankelijk werden de kleinere particuliere bedrijven met rust gelaten, maar na 1949 werd geprobeerd de boeren ertoe te bewegen hun bedrijven samen te voegen in collectieve bedrijven of coöperaties aan te gaan.

In een poging meer greep op de agrarische sector te krijgen werden zgn. landbouwkringen opgericht: instellingen die landbouwmachines verhuren, als gezamenlijk inkoopbureau voor particuliere boeren fungeren en het verenigingsleven op het platteland organiseren.

Het particuliere bezit in de agrarische sector heeft gedurende de communistische periode steeds overheerst (tussen de 75 en 85% van het totale landbouwareaal). In okt. 1991 werden de staatsboerderijen opgeheven.

De 0,5 miljoen boeren van die bedrijven waren vrij om voor zichzelf te beginnen. Het gemiddelde particuliere bedrijf was in 1989 5 ha groot.

De werkloosheid in de landbouw, m.n. in het noorden en noordoosten, is sinds 1989 vrij snel gestegen. De hele landbouwsector draagt voor slechts 6% bij in het bnp.

Behalve granen (tarwe, rogge, gerst en haver) produceert Polen traditioneel veel aardappelen en suikerbieten.

De veehouderij omvat vnl. runder- en varkensteelt. Gebrek aan veevoer en een slechte infrastructuur zijn de belangrijkste belemmeringen voor groei in deze sector.

Visserij.

De visvangst op de Oostzee en daarbuiten wordt door een grote visserijvloot bedreven. Kabeljauw en haring zijn de voornaamste producten.

Industrie

De meeste industrie is gevestigd in het zuiden van het land, met als zwaartepunt Opper-Silezië metaal-, elektrotechnische, chemische en houtverwerkende industrie).

Grote industriesteden zijn daarnaast Łódz (chemische industrie en vooral textiel), Warschau (werktuig- en machinebouw, textiel, bouwmaterialen), Poznan (machinebouw, celplasserose, bouwmaterialen, textiel) en Gdansk (scheeps- en machinebouw).

Sinds 1990 is de particuliere sector sterk gegroeid.

Een groot probleem vormt echter nog steeds de privatisering van de grote staatsbedrijven.

De privatiseringswet van juli 1990 leidde niet tot het gewenste effect. Bovendien heeft de industrie, die zich op de export naar de Sovjet-Unie richtte, moeite met overschakelen.

Een bijkomend probleem is de enorme milieuvervuiling die de industrie veroorzaakt.

Mijnwezen

Polen is rijk aan delfstoffen. Steenkool wordt gewonnen in Opper-Silezië, Neder-Silezië en het Lublin bassin, ligniet bij Belchatów.

Voorts beschikt het land over rijke koper-, zink- en zwavelvoorraden. Winning van ijzererts, gas en aardolie vindt ook plaats, maar wordt onvoldoende geëxploiteerd om in de eigen behoefte te voorzien.

Energie

De elektriciteitsopwekking vindt plaats in warmtekrachtcentrales. Aan een kerncentrale bij Zarnowiec werd gebouwd, maar na vele protesten werd in 1990 de bouw stilgelegd.

Handel

Polen heeft een chronisch tekort op de handelsbalans. Belangrijkste exportproducten zijn steenkool, chemische producten en levensmiddelen. Ingevoerd worden o.a. machinerieën, aardolie, chemische producten en levensmiddelen.

Voornaamste handelspartner is Duitsland, naast Italië, Rusland, Groot-Brittannië, Nederland en Frankrijk.

Bankwezen

Per 31 dec. 1989 werd het gehele bankwezen gereorganiseerd.

De Nationale Bank van Polen werd hierdoor onafhankelijk van de overheid en kreeg vergaande bevoegdheden inzake de wisselkoers en het niveau van de rente.

Na 1989 is het aantal commerciële banken explosief gegroeid.

Ook werd vanaf dat jaar een aantal banken, geheel of gedeeltelijk in privé bezit opgericht. In 1991 werd de beurs in Warschau geopend.

Verkeer

De ontwikkeling van het spoorwegnet is achtergebleven bij de economische groei.

Van het totale net (bijna 25 000 km) is minder dan de helft geëlektrificeerd. Het wegnnet (ca. 368 000 km) is redelijk goed.

De koopvaardijvloot omvat 591 schepen (uitgezonderd de visserijvloot).

De voornaamste zeehavens zijn Szczecin, Gdynia en Gdansk. Warschau heeft een internationale luchthaven. De nationale luchtvaartmaatschappij is de Polskie Linie Lotnicze (LOT).